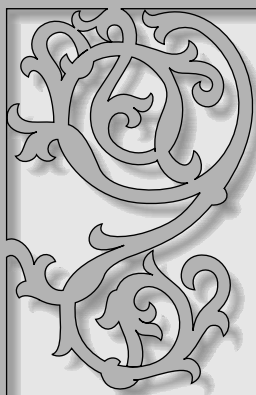

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

IV. évf.
5. szám
2003. január

A TARTALOMBÓL:

Kovács Lajos:
A magyar református
iskolák pedagógiai
programjának alapelvei

Kovács Gergely:
Daniel Defoe Robinson
Crusoe című regénye a
református középisko-
lai irodalomórán

Papp Kornél:
A református oktatás
jövője pénzügyi és
tanügyigazgatási
szempontból II.

A közoktatásról szóló
1993/LXXIX. tv.
módosítása – az egyhá-
zak közös véleménye

Borító: Orosz István - Sziget

Keresztyén magyarságtudatunk és európaiságunk (folytatás)

Dr. Rókusfalvy Pál

II.

Az önismerettel kapcsolatos következő kérdésünk: *miért vált divatossá az utóbbi évtizedekben az identitástudat problémája?*

Ismét egy példát hozunk.

Egy tehetséges ifjú, aki 1947-48-ban az egyik budapesti gyülekezet ifjúsági körének elnöke volt, jogász lett, majd 1956 után, alig huszonnyolc évesen az egyik dunántúli megye államügyészeként koncepció büntető perekben a vád szigorú képviselőjeként állt bosszút saját forradalmár honfitársain. Az egyik ügy kapcsán felébredt a lelkiismerete, és szolgálati fegyverével főbe lőtte magát. Ez az ifjú meghasonlott önmagával: egy alternatíva nélküli létparancsot szegett meg, elárulta hitét s hazáját, s identitástudat-zavarában öngyilkos lett.

Mi az identitástudat? Hogyan alakul ki és hogyan lesz belőle keresztyén magyarságtudat?

Az említett példa az élet visszajáról bizonyította, hogy – szó szerint – halálosan komoly problémáról, egy élettörvények szerint szabályozott természeti, lelki folyamatról van szó.

A szó: *identitás*, azonosságot jelent. A latin szó, összetételben az „*id*” a személyes névmás egyes szám harmadik személyének semleges nemű alakja: *ő, az*. Az „*entitás*” jelentése: lényeg, valóság. Együtt: önazonosság. Önazonosságunk létadottság. Nem kell elismerni. Van. Csak megtagadni lehet, de ez – látuk, életellenes.

Minden élőlényre érvényes – növényre, állatra is –, hogy csak a saját lényegének megfelelően képes

létezni, csak önmagát kibontakoztatva fejlődhet. Ettől eltérő életre kényszerítve eltorzul, beteg lesz, elpusztul. Tehát nem csupán az fontos, hogy milyen az identitástudatunk, hanem az is, hogy az identitásunknak megfelelően – *magyar létiünkre magyarként* – éljünk.

Hogyan, mikor alakul ki az identitástudatunk? Természetes csírája, kezdete az eszmélet, 2-3 éves kisgyermek *éntudata*. Az élettapasztalatok gyarapodásával ez – élményeink tudatosításának, a környezetre gyakorolt hatásuk megfigyelésének és saját teljesítményeink önkritikus értékelésének következtében – *önismeretté* fejlődik, illetve érzelmekkel s ösztönös törekvésekkel is átszőve, mint *önértékérzés*, magatartásunknak egyik leghatékonyabb hajtóereje lesz.

Mi a *nemzeti önismeret*, nemzeti öntudat? Nem a nemzetnek van önismerete. Ez fikció, mint ahogyan a nemzet sem létezik, mint külön önálló fizikai entitás. A nemzet belőlünk áll, mi vagyunk, bennünk él (vagy kevésbé él, ha nem váltunk talpig emberré, igazi nemzetté; ismérve: a lelki egység). A nemzeti önismeret – tudatosítva a családban s az iskolában történelmi múltunkat, a nemzetsorsot – valójában a nemzetben gondolkodás és cselekvés szintjére fejlődött egyéni önismeret. Ha ez sokakban kifejlődött, s a közfelfogásban is tükröződik, akkor beszélhetünk egészséges nemzeti öntudatról.

Ahogyan nemzeti kultúránk betagozódik, illetve kitágul európai kultúrává, amelyik alapvetően keresztyén kultúra, úgy alakul ki Európa-tudatunk is. Am jól jegyezzük meg, hogy nemzeti műveltség és kötődés nélkül nincsen európaiság! Ugyanígy hazafiság nélkül értékalakító világpolgárrá sem fejlődhet senki, legfeljebb gyökértelen kozmopolitává silányulhat. Ez Európa számára is létfontosságú, mivel csak erős nemzetek uniójaként képes fennmaradni. Ha erről megfeledekzik, akkor a globális nagytőke szorításában felszívódik s – Európa nincs többé.

Egészséges öntudat vagy identitászavar? A tartósan rendezett körülmények között élő embernek nincsenek „identitásproblémái” (ahogyan az egészséges ember sem érzi, hogy van szíve vagy veséje). Identi-

Bardócz Lajos - Kitörés I.

tástudat-zavar csak akkor keletkezik, ha valakinek hiányos vagy torz az önismerete, vagy ha az *életkörülményeiben* olyan gyökeres változás, romlás következik be, amelyhez személyiségének károsodása nélkül nem képes alkalmazkodni. Az identitástudat zavara mesterségesen is kiváltható, sőt tömeges neurózissá, népbetegséggé is fokozható, ha az egyéni vagy a nemzeti önismeret kialakulását gátolják vagy torzítják (pl. a hamis büntudat sulykolásával). Az is identitástudat-zavart okoz, ha az egyéni vagy a közös sorsvállalás erőit gyengítik (pl. pesszimizmus gerjesztésével), vagy ha erőszakos beavatkozással (pl. kitelepítéssel, etnikai tisztogatással, falupusztítással, a szabadságjogok megvonásával, gazdasági megszorításokkal) kedvezőtlen életkörülmény-változást idéznek elő.

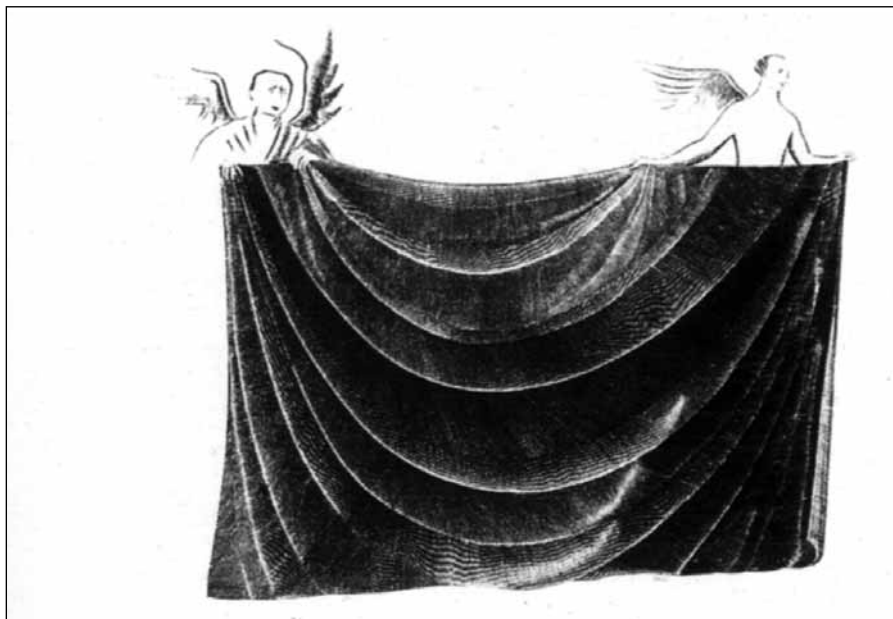
Most már meg tudjuk válaszolni a kérdést, hogy miért vált divattá az identitástudat problémája. Azért, mert gyakorivá vált az identitástudat-zavar, mivel túl sokan hasonlottak meg magukkal, túl sokan tagadták meg hitüket, hazájukat. Az idők változásával hasonlóan sokan fordítanak köpenyt, s ezért van forgalmi dugó a damaszkuszi úton.

A 2. tézisünk ezért így szól: *Helyes önismeret, egészséges nemzeti öntudat csak a nemzet sorsát szilárd értékrend alapján vállalva alakulhat ki.*

III.

Következő kérdésünk központi problémánkhoz, az *értékrendhez* vezet, s így hangzik: ki ma a jó hazafi? Mit jelent a hazát szeretni?

Németh László egyszerű, világos, mindig konkrét eligazítást nyújtó meghatározása így szól: „*A hazaszeretet a nemzet sorsához méltó magatartás.*”

Gajzágó Sándor - Lepel

Mi a sors? A sorsunk: a helyzetünk az idő teljességében nézve, történelmi múltunk és jelenünk, valamint a ma már világosan látott, tervezett és építeni kezdett jövőnk. Ma *gondban vagyunk*. Mi a „méltó magatartás”, ha nem ismerem igazán a nemzet sorsát? Nemcsak azért nem látunk tisztán, mert ebben a még ma is tartó történelemhamisítás akadályoz, hanem legfőképpen azért, mert a 4 éve megkezdődött jövő után április 21-én visszatért a gonosz múlt. Ahhoz, hogy mégis világosan lássunk és helyesen cselekedhessünk, pontosan tudnunk kell

- mi az értékrend lényege,
- miért hullott szét, és
- hogyan állítható helyre.

A) Az értékrend lényegéről

A 3. tézisünk: *Szilárd értékrend alapján emelkedő pályára állíthatjuk nemzetünket.*

Az ember értékelő lény. Életének mindenki maga tud értelmet adni azal, hogy olyan értelmes célt és feladatot tűz maga elé, amelynek megoldásával az életét szebbé, jobbá, igazabbá, azaz értékesebbé tudja tenni. Ebben a törekvésében mindenkit egy saját belső „iránytű” segít. Ez az *értékrend*. Rend, amelyben minden fontos dolog

a helyén van, és ezért el tudunk igazodni a világban, s otthon, hazát teremthetünk benne. Ha ezt az értékrendet folyamatában, mint lelki működésünket tekintjük, értékorientációnak nevezzük. Ezt tudatosan kell alakítani, fejleszteni.

Minden igazi érték életérték, tehát életépítő, fejlesztő hatású. Az érték valódiságának egyetlen ismerve van: segíti-e a hatásával az élet, az élőlény (a természet, a növény, az állat, az ember, az emberi közösség) lényegének – pl. az ember emberségének – a kibontakozását, vagy sem. Ez az egyszerű és természetes ismérv *az* etikai értékfelfogásnak is alapja. Ezen egyaránt lemérhető egy természeti tájegységnek, az embernek vagy emberek bármely csoportjának, megnyilvánulásainak, egy kultúráknak, tévéműsorszámoknak, egy egészségügyi vagy közoktatási intézkedésnek, szülői vagy testvéri magatartásnak az értéke: életépítő vagy életpusztító hatású-e.

Ma a természetes iránytűnket meghamisítják. Úgy jártunk, mint a *Verme*-regény tizenöt éves kapitánya: gonosz emberek eltájtolták az iránytűnket, s veszélyes vizek, zátonyok felé irányítják a hajónkat. (folytatjuk)

A magyar református iskolák pedagógiai programjának alapelvei

Kovács Lajos

z egyetemes Református Iskolarendszerről és ennek elvi alapjairól szeretnék értekezni tulajdonképpen, egy minden református által elérhető pedagógiai eszköz közös kimunkálása érdekében.

Mielőtt protestánsként állást foglalnánk, Karl Barth tanítása szerint három protestáns alapvetet kell figyelembe vennünk:

1. *Megfontolni, elgondolkodni (Nachdenken)* A lehetőségeken belül képet kell alkotnom, az én képzeletem segítségével az adott témával kapcsolatban. Feltehetően meg kell értenem az apostolok és próféták üzenetét.

2. *Együttgondolkodni (Mitdenken)* A második lépés, valakivel együtt gondolkodva megérteni, hogy miért szükségeszerű az elképzelés, és ezt a saját magam által már elfogadott szükségeszerű értékek mellé besorolni.

3. *Önállóan gondolkodni (Selberdenken)* A szó, Isten Igéje az én szavammá kell váljon. Amikor gondolkodom, akkor értelmezek. A Szentírásban elhangzottakat saját lényemhez tartozó igazságként fogadom el, azonosulok velük.

Ha a Magyar Református Iskolák Pedagógiai Programjáról és ennek elvi alapjairól a legszélesebb értelemben beszélünk, akkor természetesen kiegészül még egy tétellel a barthi hármas:

4. *Közösségben cselekedni* Az egyház a Kijelentést Istentől kapja. Az egyház emberek közössége, minden ember sajátos megértéssel, cselekvő öntudattal rendelkezik és önálló felelős tettekre képes.

(Karl Barth, *Die christliche Dogmatik im Entwurf*, 1927, megjelent a Karl Barth Gesamtausgabe II, Theologischer Verlag Zürich, kiadja Gerhard Sauter, 1987, pg. 511-.)

1. Gondolkojunk a református pedagógiai programról - fontolgassuk:

Ha református iskolák pedagógiai programjáról akarunk beszélni, akkor sokkal előbből kell kezdenünk, mert a **nevelés** (erre vonatkozik végső soron a pedagógiai program,) elsősorban a család feladata, de ennek a

feladatnak a kivitelezésében a család rászorul az egész társadalom támogatására. Ezt a támogatást a család a társadalomtól (az adott emberi közösségtől, melynek tagja), elsősorban intézményes keretek között várja el iskolai és iskolán kívüli formáiban.

A nevelés, a tanítás nem öncél. Célja mindig valakiben - a neveltben - valósul meg, aki olyan ismeretek birtokába jut ez által, melyek használata révén, adott társadalmi környezetében **helyt tud állni** a külső szemlélő szempontjai szerint, saját belső szempontjai szerint pedig **boldognak** érzi magát.

A fennebb említett célok (értékek) **milyensége** a döntő, a nevelés első nagy korszakának a végén (a társadalmi felelőség-vállalás kezdete), a személyben megnyilvánult, társadalmi tettben konkretizálódott magatartás (társadalmi helytállás) irányultságáért és tartalmáért.

Tudatosan, tervszerűen **zavart értékrendű** világunkban, melyben értékként hirdetik az „**érték-semlegest**”, mégis megnyugtató az a mind általánosabban elfogadott, tudományosan feltárt és igazolt tény, hogy az ember lényegileg, születésétől programszerűen rendelkezik a transzcendens értékek iránti igénnyel, alapvetően vallásos beállítottságú.

Mennyi helytelen példa, nevelési balfogás, elutasítás és egyéb negatív tényező szükséges, hogy ennek ellenére olyan legyen társadalmunk, amilyen.

Ezt a természetes hajlamot, az ilyen értékek iránti fogékonyságot kell táplálni keresztyén (református) vallásos tartalmakkal, elősegítve a velük való azonosulást a keresztyén pedagógus nagyhatású **személyes** eszközszerével.

A református nevelés, bármelyik szintjén, a jelen és jövő iránt érzett felelőséggel kell, hogy tervezze és kivitelezze tevékenységeit, alkalmassá téve neveltjeit a konkrét élethelyzetekben való társadalmilag sikeres és mégis etikus (Istennek tetsző) életvitelre, nem a közép-szerűség szintjén, hanem a legmagasabb minőségi elvárásoknak megfelelően.

A felekezeti nevelésnek és oktatásnak minden szinten, akár a felzárkóztatás esetében is, a mindenre kiterjedő minőségre kell összpontosítania.

2. Gondoljuk át együtt a református nevelés ügyét!

a) Minden nevelési folyamat kezdete és végső célja a családi nevelés

A családi nevelés döntő fontosságát a fiatal életére vonatkozóan Kálvinnak az a gondolata világítja meg, hogy azt a szülők Isten nevében, sőt mintegy Isten helyett végzik. Isten kitüntette, megtisztelte őket, amikor reájuk bízta ezt a szolgálatot. Kegyelmi ajándék, és az ebből eredő, ilyen kötelesség mindenkire vonatkozik, akinek hasonló megbízása van. Ez generációnként a szerepek folyamatos felcserélését eredményezi. Mindenkinek lehetőségeket és kötelességeket is nyújt ez a megbízás gyermekként és szülőként is.

A család adott társadalmi kettőségében, az életszükségleteit kielégítő javakat ebben az ideológiailag nem közömbös környezetben szerzi meg, alkalmazkodva a szekularizált társadalom által előírt szerepekhez. Továbbá ebből a (gyülekezeten kívüli, a szekularizált társadalomban végzett) tevékenységéből eredő értékekkel tartja fenn adományok vagy a társadalmi újraelosztás útján a gyülekezet közösségének és felsőbbsegeinek mű-

ködését. Biztosítja ezek munkásainak anyagi életkörülményeit, kulturális, civilizációs keretet teremt sajátos tevékenységük végzéséhez.

A modern ipari társadalom kialakulása előtt a nagycsalád volt a társadalom alapegysége, ami az egész rokonság **együttélését** jelentette. *Termelő, nevelő, fogyasztó és önvédelmi közösség volt.*

Az ipari társadalom a létszükségletek megszerzését, a megélhetés biztosításának a lehetőségét a családon kívülre helyezi. Ez a családtípus nem nyújt teljes biztonságérzetet, de biztosít helyette bizonyos **személyes szabadságot**. A gyermek szerepe meghatározóvá lesz: a házasság értelmévé, beteljesülésévé válik, és a szülői vágyak, remények határozzák meg a belső viszonyrendszert szabályozó normákat. Furcsa kettősség alakul ki. Az „önfeláldozó anya és apa”, a gyermeket kegyetlen társadalmi versenyre készíti: „ne hagyd magad, fiam!” buzdítással (vajon kinek a rovására?).

A családi közösség gyülekezethez való tartozásának egyik fontos megerősítője és fokozója a családba érkezett újszülött megkeresztelése. Ezzel a család Istenbe vetett bizalmát nyilvánítja ki. Gyermeküket viszik az Ő szövetségébe. Ezzel bizonyítják, hogy tudják, hogy nem az ő, esetleg a gyermek vagy bárki más érdeme szerzi meg az üdvösséget számára, hanem egyedül Jézus Krisztus áldozata. Ő a megbízható fél. „Ha hűtlenek vagyunk, Ő hű marad.” (2 Tim 2, 13) A családi gondoskodás és nevelés alapelvevé kell ez a hit váljon. „Nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómnak, a Jézus Krisztusnak a tulajdona vagyok.”. Ezzel a hittel már el lehet jutni a tiszta ismeretnek és szívbéli ragaszkodásnak Megváltója iránt arra a szintjére, hogy önként átvállalja magára a szülők és keresztszülők egykor tett fogadalmát.

Családon belül és kívül az emberiség nagy problémái gyötörnek. Miért is élünk? Hogyan élvezzük az életet? Önmagunkat hogyan „valósítsuk meg”? Győzzük le a másikat? Gazdagodjunk meg? Legyünk híresek?... Mi létünk értelme? Nincs válasz? Egyáltalán kinek van szüksége rám? A gyermekemnek? Szüleimnek? Barátainknak? Mindenrendű más társainknak?

A gyermek, akár elkényeztették, aki olyan, hogy mindig többet kap, mint *amit el tud fogyasztani*, akinek a szülei nem vásárolnak, hanem költekeznek érte, akár „kulcsos”, tömbház előtt felnövő gyermek, akinek a szülei még a fontosat sem tudják biztosítani (ha roma, akkor még rosszabb helyzete), óvodába vagy iskolába jár.

Kezdetben heterogén csoportba, kényszerközösségbe kerül.

Találhat ott sok esetben áldozatos lelkű óvónőket, tanítókat, pedagógusokat, akik szeretik, nevelik, buzdítják a gyermeket nem csak szavaikkal, hanem egész lényükkel. Példaképek ők! A tanuló csodálja őket és csodálkozik: miért teszik? Honnan ez az erő? Talán sejti is a választ. Kerülhet a gyermek olyan intézménybe, ahol szerették, már mielőtt megérkezett oda, ahol töretlen reménységgel nevelik, buzdítják, nem csak szavaikkal, hanem egész lényükkel az óvodától az egyetemig.

„Isten nagy tisztességben részesíti a családot, amikor olyanokat bíz rájuk, akiket az Ő képére és hasonlatosságára teremtett” hangsúlyozza Kálvin. Neki kell majd mindenért számot adni! Kettős a feladat. A szülők a szent tudományokra kell hogy oktassák, és a feyelmet gyakorolva Isten félelmére kell hogy neveljék a gyermeket. Pontos és tökéletes megfogalmazása ez a tantárgyi és szociális tanulás együttes szükségességének és kölcsönhatásának a mindennapi nevelő jellegű interakciókban.

A család az elsődleges sors, szeretet és hit közösség, mindent meg kell tenni védelmében!

b) Az iskola, mint a katekézisnek is helyt adó társadalmi intézmény

Az iskolában az oktatás tartalmát több szempont szerint differenciálják. Ennek egyik tapasztalható eredménye a tantárgy. A tantárgy didaktikai-tudományos egység. Bizonyos területen (megismerés, kultúra, társadalmi gyakorlat stb.) magába foglalja az *ismeretek és gyakorlati készségek összefüggő, egységes rendszerét. Ezt értékesítik a tanulók informálása és formálása érdekében.* A tantárgy nem azonos valamely tudománnyal. Az elemi ciklustól a magasabb osztályok felé haladva mind inkább közeledik a tudomány tartalmi jellegéhez (kevésbé

a tudományos ismeretek érvényességében való kételkedés területén).

A tantárgy évenkénti lebontásban kerül a pedagógus és tanuló elé. A jelenlegi **curriculáris** feldolgozásban *általános- és sajátos célokból* fogalmazott célrendszerben meghatározzák azokat az ismereteket, képességeket és hozzáértéseket, melyeket a mellékelt tantervi tartalom segítségével ki kell alakítani.

Az iskolai tanításra jellemző az **interdiszciplináritás** és egy sajátos, iskolának, korosztálynak megfelelő pedagógiai **stratégiarendszer**.

Tanítás, tanulás, ellenőrzés, együttműködés, versengés szociális tevékenységek, melyek társadalmi szerepekben vannak meghatározva, normákban konkretizálódnak és szabályok rögzítik a felek interakcióinak módját és kiterjedését.

Már Kálvin János reformatori iskolaképében nagy fontosságot tulajdonít a tudatos, értelemeszerű tanulásnak. „Jól látta, hogy a tananyagot nem bemagolni kell, hanem megérteni, hogy azt a tanulók *önállóan alkalmazni, használni tudják.* Ezért az alsóbb osztályok tanulóinak joga, sőt kötelessége volt, hogy az általuk nem értett dolgokat megkérdezzék. A kollégium minden osztályában rendszeresen voltak *vitakozások*, a felsőbb osztályokban *nyilvános előadások* is.” (Dékányi Endre dr., A pedagógus Kálvin. R.ZS. I. S., Budapest 1987, 66 p.)

„Küldjete fát és mi faragunk abból nyilakat” üzenté Kálvin a gyülekezeteknek, amikor Genfben az Akadémiát, a lelkészképző főiskolát megnyitotta. (Békési Andor, „Mint nyilak a hős kezében”, R.ZS.I.S., Budapest 1987, 87 p.)

A tanuló tevékenységét a pedagógus irányítja az iskolában. A felnőtt vezérli a gyermeket személyiségfej-

lődése során. Két összetevő határozza meg dominánsan munkáját. **A gyermeki pszichikum ismerete** és ennek figyelembe vétele (a tanítás a mindenkori gyermek képességeivel számol), és **a tevékenység pszichikai feltétele**. A pedagógusnak ismernie kell az általa tanított tantárgy tanulásában közrejátszó lelki struktúrák természetét és működését (tapasztalás, megtartás, feldolgozás, rendszerezés, analízis, szintézis, összehasonlítás, racionális, – emocionális –, spirituális intelligencia összehangolt működése stb.).

Az iskolai tanítás tartalma osztályonként jelentősen változik a tanuló életkorával, az iskola szakosodásával stb. párhuzamosan. „Magában a tevékenységben a pedagógus csak a tanuló értelmi és érzelmi odafordulásától függően választhatja meg az iskolai tevékenység vezetésének módját. Ez biztosítja a külső egyeztetett viszonyt és megelőzi a testi-lelki erőszakot, amely elnyomná a tanuló cselekvési és gondolkodási önállóságát, kezdeményezőképességét, és ez által meggátolná önszabályozó képességének kibontakozását” (Kulcsár Tibor, *Az iskolai teljesítmény pszichológiai tényezői*, Tankönyvkiadó Budapest, 1982)

„A vallásos nevelésnek feltétlen *helye kell hogy legyen az iskolában*, s helye kell hogy legyen a vallástanításnak is. (...). A vallás taníthatósága kérdése is megoldható olyan felfogás alapján, amely szerint vannak a vallásnak, mint az ember Istennel való viszonya külső megnyilvánulásának olyan elemei, amelyek feltétlenül taníthatók, sőt tanítandók, *mert nélkülözhetetlenek az Ige meghallására* és annak hozzánk való jutására, amilyenek értelmileg és ész segítségével megértendő tételek, az emberi gondolkodás formái szerint kifejezett megállapítások, amilyenek a történeti események, amelyek az Ige útját ismertetik az emberi történelemben, amilyen maga az egész nyelv, amelyen Isten maga akar szólni hozzánk, hogy a mi emberi felfogásunkhoz alkalmazkodjék” (Imre Lajos, *Katekétika*, Budapest 1942, 39-40 p.)

A vallástanítás keretében a feldolgozott vallásos tartalmakból származó értékrendek, elvárások, normák, szerepek, szabályok, viselkedésmódok értelmezésére, rendszerezésére, összekapcsolására és végső soron a velük való azonosulásra nyílik lehetőség.

Meg kell szívlelni Karácsony Sándor figyelmeztetését. „A vallás nem tévesztendő össze *társas-lélektani vetületeivel*: a vallásos művészettel, a kultusszal, a vallástudománnyal, a dogmával, és a vallásos társadalmi szokásrendszerrel, a rítussal sem. Mindez mindig minket jellemez, sohasem Őt. Őbelőle kultusz, dogma és

rítus semmit be nem zárt és meg nem hódított. A valóság maradt lélekfeletti, deriválatlan jelenség.” (Karácsony Sándor, *Nyugati világnézetünk felemás igában*, Szövétnek, Budapest, 1933, 29 p.)

3. Gondolkodjunk önállóan, reformátusként (a magyar református iskolák pedagógiai [nevelési] programjáról)

Emberkép a református iskolában (az ember alaptermészete és a fejlődő gyermeki pszichikum ismerete)

A teremtett világ- és emberképet kell hogy közvetítse az iskola, melyben az állandó központi tényező maga a Teremtő. Ennek egyenes következménye, hogy az élet **nem esetleges**, hogy az embert Teremtője saját képének hasonlatára alkotta, hogy térben és időben rendelt helye van a teremtményének. Ennek az embernek a sorsa nyomon követhető a történelemben, mint döntési lehetőségből és azok következményeiből kialakult eseménysor.

Nagyszerű hozzáértéssel és közérthetően írja le dr. Pálhegyi Ferenc (*Útjelző táblák, Előadások a keresztyén pedagógiáról, Református Pedagógiai Intézet, 2001. pg. 88-91.*) az ember biblikus képét.

A gyermeki pszichikum ismeretére folyamatosan megújuló anyag áll rendelkezésre. Az időt állók közül Karácsony Sándor társas-lélektani megközelítését ajánljuk, mint magyart, reformátust és egyetemest egyszerre.

Református nevelési eszmény

A nevelési eszményben fogalmazódik meg a folyamatosan tökéletesedő ember képe. Ez nem statikus kép, nem meghatározott elérendő célmennyiség és -minőség. Ez egy ideális ember gondolatilag meghatározott dinamikus képe, mely az elvárható (elvárt) maximális értékek hordozója testi, lelki és spirituális (pneumatikus) szinten egyaránt.

A nevelési eszmény nem cél, ahova meg kell érkezni, ahova el lehet jutni, hanem irány, amely a folyamatos tökéletesedés útját mutatja meg. A nevelési eszmény a folyamatosan tökéletesedő, kiteljesedő, fejlődéséért személyesen is küzdő ideális embert mutatja meg.

Ez az emberkép, a református nevelés számára nem lehet más, mint *az Isten képére teremtett tökéletesedő ember*. „Legyetek azért tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt 5,48), személyre szabott feladatként határozza meg mindannyiunk számára ezt Jézus.

(A teljes rendszerbe való beépítés, és a különböző nevelési szinteken való hatékonyabb alkalmazás céljából szükség van a református nevelési eszménynek a részletes kidolgozására a teológia-pedagógia által.)

Református nevelési célok

„...a nevelés munkájában szüntelenül szem előtt kell tartanunk. A cél elhomályosodása a nevelés gyakorlatában azzal jár, hogy az egész munka felületessé, ötletszerűvé válik, nem tudja, mit akar elérni, s ezért nem is juthat el sehova. A nevelés célja az, hogy azt hogyan tűzzük ki, rajta mit értünk, az egész munkát szabályozza. Mindig szem előtt kell tehát tartani, és egyetlen olyan tevékenység sem végezhető, amely ne erre nézzen, ne ennek a célnak a szolgálatába álljon. Minél tudatosabb és tisztább előttünk a cél, annál jobban tudjuk megvalósítani az eléréséhez szükséges eszközöket, s annál inkább tisztába vagyunk afelől, hogy eljárásunkban nem követünk el olyant, ami a céllal ellenkezik.

Hogy a nevelés célja az egész munkával kapcsolatban legyen, szükséges, hogy a *cél egységes és egyetememes* legyen. A cél egyetemességén azt értjük, hogy annak a növendék *egész életére* ki kell terjednie. Nem elég tehát a növendék életének csak egyes megnyilvánulásait vagy azok közül egyet venni tekintetbe, hanem annak az egész életét, mert nem egyes vonásokat, hanem egész embert akarunk nevelni. (...) A nevelés céljának *tartalmát* vizsgálva azt látjuk, hogy az mindig összefüggésben van azzal az *életcéllal*, amit az ember saját maga előtt felismer.” (Imre Lajos, *Általános neveléstudomány és neveléstan, Szemle Füzetek, Kolozsvár, 1994 pg.84-85*)

A nevelési tevékenység pszichikai feltétele (emberi viszonyok)

Az egyetememes értékű rendezési elv ebben az esetben a **”nagyparancsolat”**: (-) Szeresd felebarátodat, mint magadat. Karácsony Sándor pedagógiai hagyatékára hivatkozva, valljuk a **másik ember** meghatározó fontosságát. A nevelő **ne sértse** a tanuló autonómiáját értelmi, érzelmi vagy akarati szinten. Ne neveljen direkt módon tartalommal vagy erkölcsi prédikációval, de neveljen viszonyulással, párbeszéddel, megértéssel, példaadással, vagyis egyértelműen megnyilvánult személyes viselkedésével, nevelői helytállásával. A nevelő

legyen áhítatos lelkű, közlékeny, telített és közölje egész létével, a szerető szívű, kíváncsi és igénylő tanulóknak, a bölcszet, szépet, igazat, jót és üdvöset. Nem szabad megfedkezni, hogy a pedagógiai viszonyban a gyermek **nem egyenrangú fél**, vagyis tökéletesítésre szoruló felnőtt, hanem **egyenrangú fél**, azaz tökéletes gyermek.

Ennek következtében lehet a nevelő a kisgyermek **játszótársa**, a növekvő gyermek **vezetője**, a serdülő **ideálja**, az ifjú **partnere, küzdőfele, ellenfele** és a „volt tanuló” **felnőtt társa**.

Karácsony Sándor a nevelés minden formáját vallásos nevelésnek tartotta: ahol a pedagógus vall hitéről a tanuló előtt, bármit is tanítson (fizika, biológia, matematika stb.), azzal a reménységgel, hogy *majd a tanuló is* vallani fog egy másik ember előtt a maga során a meg talált bizonyosságról.

A tanítás tartalma

Azok a tartalmi eszközök, melyek segítségével teljesíthetők az oktatási nevelési feladatok. A tartalmi egységek tematikus rendben, vagy a sajátos szerveződésnek megfelelően vannak rendszerezve.

Intellektuális, vallásos, szakmai, művészeti ismeretek és képességek, viselkedési és magatartásbeli modellek együttese melyek az iskolai tevékenység következtében az elvárásoknak megfelelően harmonikus személyiség alakul ki. Az oktatás tartalma kiterjed az ismeretekre kívül a képességek, munkakészségek, a társadalmi normák és modellek, politikai és ideológiai ismeretekre, magatartásra, a természetről, az emberről, a társadalomról, a jóról, az igazról, a szépről és a hitről vallott felfogásokra is.

A kidolgozott ismereteket átültetik a pedagógiai fogalmak szintjére a nevelési feladatok követelmé-

nyeinek függvényében. A megvalósítás feltétele, hogy megfelelően programozott és irányított tartalommal, tanulási tapasztalatokkal, valamint tanítási eszközökkel hangoljuk egybe. A tanítási tartalmak szerves egységet alkotnak a tanítási feladatokkal, a tanítás feltételeivel és a felméréssel.

Interdiszciplinaritás (tantárgyköziség)

A tudományos kutatás szakosodó területeinek megfelelően alakult ki. Nem új jelenség. Kezdetben, valamikor ez volt a jellemző. Később a szakosodás és szuperszakosodás következtében a megközelítési front beszűkült. „Újrafelfedezése” a 20. század 80-as éveire tehető.

Megköveteli a curriculum alkotótól az egységes összehangolt szemléletet a tanított jelenségekről és folyamatokról a különböző tantárgyakban és, hogy elősegítse az ismeretek egységesítését és az ismeretek változatos körülmények közötti alkalmazását.

Az iskolában, mint összefonódás jelentkezik, a tantárgyak között, ami csökkenti ezek elkülönülését. Megszünteti az egyedi, eseményszerű, tagolt, tudománytalan megismerést. Természetesen nem zárja ki az analitikus megközelítést, de amint lehetséges a kapcsolatok és összefüggések feltárására törekszik. Így a tanuló a valóságot veridikusan, egységben, összefüggéseiben ismeri meg.

Pedagógiai stratégia – hosszú távú iskola politika

Hosszú időre érvényes általános irány-meghatározás, amely felöleli a tervezés, irányítás, a vezérlés, az alkalmazásra kerülő megoldások és az ezeknek megfelelő utasítások rendszerét. Az oktatási rendszer egész *irányultságát* meghatározó, az *oktatási folyamat alapvető beállítódását és kivitelezését betájoló*, pragmatikus program.

4. Közösségben (együtt) cselekedni a református nevelés ügyért

A továbbiakban bemutatjuk javaslatunkat egy összehangoltabb református nevelés feltételeinek biztosítására, a már kitermelt, működő és továbbiakban kitermelendő értékek közös felhasználása és értékesítése céljával.

Szükségesnek látjuk összeállítani a Magyar Református Iskola- és Nevelésrendszer Könyvét

1. Ez tartalmazná mindazt, ami közösen és egységesen jellemzi a református oktatást és nevelést. Ez gyűjteménye volna annak a hitvallásos szemléletű pszicho-pedagógiai anyagnak, melyet alkotó módon az adott sajátosságok függvényében minden intézmény fel tud használni helyi, rövid- és középtávú céljainak megfogalmazásában és feladatainak rögzítésében.

2. Ez az anyag valójában, ismereteink szerint, bizonyos elaboráltsági, általánosítási és elfogadottsági szinten, létezik. A meglévő anyagot kell egységbe fogni, figyelmesen egyeztetni hitvallásos elveinkkel, hosszú távú céljaink függvényében, hogy az iskolaszervezők és -vezetők kézikönyve lehessen.

3. Javasolt struktúra:

- **Bevezetés** A református felekezeti oktatás és nevelés eddigi eredményeinek (távol- és közelmúltbeli) rövid ismertetése.

- **Hosszú távú református iskola politika – nevelési stratégia**

- **Cél- és feladatrendszer**

- A református nevelési eszmény – rövid értelmező-magyarázó szöveggel

- A református nevelés célja, feladatai – a permanens nevelés függvényében és lebontva a nevelés szakaszaira

- A családi, gyülekezeti és iskolai nevelés komplementaritásának biztosítása (összehangolt szabályozás)

- **Általános szabályozás**

Családi, gyülekezeti és iskolai viselkedési szabályozók a református nevelési rendszerben

- Etikai kódex,

- A (Magyarországi) Református Egyház iskoláinak küldetésnyilatkozata,

- A Református Egyház Közoktatási Törvénye

- És még sok más...

- **Szabályzatok, szabályozók** („üres” szabályzatok, de helyet kell biztosítani az egyedi, minta változatoknak is)

- Pedagógiai programok

- Óvoda

- Általános iskola

- Gimnázium

- Szakoktatás

- Kollégium (diákotthon)

- Más intézménytípusok

EMLÉKEZETES TANÍTÓK -

Lévay József (1825-1918)

Papp Vilmos

Bár az iskolai irodalomoktatásból kitessekelték, ahol és ameddig magyar ember él, világszerte énekelni fogják élete kilencedik évtizedében írt énekét: „Gondviselő jó Atyám vagy, Ó én édes Istenem...” (227). S ha kiválasztanánk a magyar irodalom száz legszébb és legnagyobb hatású versét, köztük lenne Lévay „Mikes”-e. Költészetéből az ő egész életére jellemző harmónia, istenszeretet, felebarát becsülés, a világi szépségek meglátatásának vágya sugárzik. Életműve a magát mindig Isten tenyerén tudó ember bizodalmas hitvallása. Talán ezért is élt nehéz időkben derűsen 93 évet!

Élete legmunkásabb szakaszán a tiszáninneri egyházkerület tanácsbírája, a református egyház szabadságáért vívott „pátensharc” egyik jelentős alakja. Tanár a miskolci református gimnáziumban. Jogász, vármegyei főjegyző, alispán, több nagy kitüntetés (szenvedő) tárgya. Keze híven őrizte *Petőfi, Tompa, Arany, Kossuth, Szemere, Gyulai Pál* és sok más történelmi nagyság kézszorításának melegét és biztatását.

Sajószentpéteren született, őt még öt testvér követte. *Hit és szolgálat* a földműves házaspár jelmondata. Édesanyja már csecsemőként vitte magával a mezei munkákra. Az egyszerű fiatalasszony *Csokonai Vitéz Mihály* számtalan versét tudta kívülről! (Nem akármilyen gondolatok áradhattak a kisgyermekre!) Édesapja pedig esténként *Szikszay* imáit és a *Szentírás* történeteit idézte fel. Így eshetett meg az, hogy a kis Lévay József Sajószentpéter határá-

ban látta a *Sínai-hegyet, Édenkertet*, tudni vélte, melyik fa ama bizonyos édenkerti fa és melyik bokor *Mózes csipkebokra*. A közeli dombok voltak az *Olajfák hegye*, meg a *Golgota*... Mindebből korán megsejtették a szülők, hogy ez a gyermekük nem földműves lesz. Taníttatni kell. Vajon miből telik erre?

Bekerülhetett a miskolci református líceum növendékei közé, ahol – s ez életre szóló élménye – „*a bentlakók kora hajnalban és késő este gyertyavilágnál énekre és imára gyűltek össze a nagy hallgatóteremben*”. A mindig évfolyamelső tanuló első verse nyomtatásban 18 éves korában jelenik meg *Pesten*. Nagy szó ez! Ezzel *Petőfi, Arany, Tompa* baráti körébe kerül. S velük egyenes út vezet a szabadságharcba. Annak véres elnyomása után *Tompa Mihállyal* együtt a nemzeti virrasztója és ébrentartója. Ezekre a hősi évekre emlékezve írja 1898-ban, március 15-e ötvenedik évfordulójára:

Nézzetek a múltra vissza,
Hirdessétek, hogy az önkény
Sohsem lesz felettünk törvény.
S nem ölheti meg, bár
Rajta sebet vágott,
Se az igazságot,
Se a szabadságot!

1852-65 között az őt nevelő miskolci református gimnázium magyarlatin szakos tanára. A kiegészítést követően *Borsod* vármegye főjegyzője, s végül alispánja. A tiszáninneri pápens ellenes harc vezéralakja.

Költészetében, tanári működésében, *Borsod* vármegyei és orszá-

gos jellegű politikai állásfoglalásaiban két szempont uralkodik: 1. *Az előttünk járók és örökségük megbecsülése, értékesítése* (szülőtisztelet), 2. *Az ifjúság jövődjének megalapozása*. 13 éves gimnáziumi tanárságáról írja naplójában: „*Tanulva tanítottam, de mindig buzgón, s mintegy arra igyekeztem, hogy a magam lelkét és lángját a tanítványokéba öntsem*.” Az Ószövettség legutolsó verse határozta meg gondolkodását. Ott ugyanis a *Messias* előfutárának hivatása, hogy a nemzedékek egészséges kapcsolatát helyreállítsa. Az atyák szívét a fiakhoz és a fiak szívét az atyákhoz hajtsa. Ezzel a mindenkori presbiter legfontosabb szolgálatának egyikét valósítja meg. Ma, amikor már fél évszázad óta a nemzedékek természetellenes szembeállítását munkálják istenellenes erők, életműve bemutatja – a szabadságharcot követő nehéz korszakban – „*családsegítő*” szolgálata által a magyar nép gyógyulásának módját. Lelkülete tanulságos! Követése időszerű!

1861-ben miskolci tanársága és igazgatósága idején az év végi vizsgák kezdete alkalmával nagyhatású beszédet mondott. Ez olvasható a *Sárospataki Füzetekben*. Címe: „*Mit vár a jövő a mai magyar protestáns ifjaktól?*” (A beszéd nyolc oldalt tesz ki, tehát mintegy 60 perces.) Ebből idézünk. „*Mindenekelőtt igaz vallásosságot óhajtánk szívök alapjául – valóságosságot, mely nem csupán hittani elvek és igazságok megértésében, vagy külszertartásaink hív gyakorlatában határozódjék –, hanem mely úgy át meg át hatja a lelket, mint napsugár a levegőt, mint éltető nedv a virágot...*” – „*De*

nem választom el a magyar protestáns ifjak vallásosságától magának az egyháznak mint külső látható társulatnak buzgó és öntudatos szeretetét, erősítését, s gyámolítását. – Tudnotok kell, hogy drága áron szerzett, s az ősök vérével is megpecsételt jog és szabadság az, melyet a magyar protestáns egyház, évszázadok óta, annyira nem érdemelt zaklatás dacára mai nap is élvez. Tudniok kell, hogy e jog és szabadság gyökerei mélyen lehatottak nemzeti életünk földjébe, s azok megrendítésével többé-kevésbé min-

dig megrendült maga a nemzeti élet...”

A teljes Szentírás családcentrikus. (Ábrám, Izák és Jákób Istene három nemzedék együttes áldásforrása!) Lévay József hosszú és derűs életét annak tulajdonítja, hogy Isten teljesíti az 5. (a szülők iránti tisztelet) parancsolathoz fűzött áldásígéretét. Verseit pedig áldásul szánta az utókornak. Amikor 90 éves korában tiszteletbeli doktori címmel tüntette a pesti egyetem, ezt írja „Doktorságom” c. versében:

...Készen vannak nálam a gyógyszererek,

Nemcsak néhány, de egy egész sereg. Fájdalmat enyhít, olykor szívre hat Eredmény nélkül egyik sem marad. Ki gyógyulás végett hozzám kerül, Verseimet ajánlom gyógyszerül.

(Az idézetek dr. Horváth Barna: Lévay Emlékkönyvből (Sajószentpéter, 1991) származnak. Együttal megköszönjük Kiss Endre József sárospataki lelkész-könyvtáros segítségét Lévay-cikkek felderítésében.)

FELHÍVÁS

Szeretettel tájékoztatom minden kedves munkatársunkat, hogy lehetőség van ebben az évben az adójuk 1%-ának felajánlására az ORTE céljaira. Kérem ezért, hogy mindazok, akik támogatni szándékoznak egyesületünket, 2002. évi adóbevallásuk mellé lezárt borítékban helyezték el az ezt a célt szolgáló nyomtatványt (rendelkező nyilatkozatot), amelyre fel kell tüntetni egyesületünk nevét és adószámát:

Országos Református Tanáregyesület
adószám: 19126322-1-09

Sajtónyilatkozat

Az elmúlt években az intézmények kemény munkával létrehozták pedagógiai programjukat és a kerettantervre épülő helyi tantervüket. Kidolgozták az átmenetet a régi, majd a NAT, végül a kerettantervre épülő helyi tantervek között. Még végig sem futott a program, még ki sem derült, hogy mennyire jó, mennyire használható a rendszer, máris a program teljes átdolgozására kényszerülnének az iskolák - mégpedig egy készülő és még vitára sem bocsátott (!) új NAT szellemében. Ez megengedhetetlen. Nem bírja el a közoktatás az állandó változtatgatást.

Álláspontunk szerint az évszázados hagyományokkal rendelkező történelmi egyházaknak meg kell adni azt a jogosultságot, hogy saját kerettantervet adjanak ki.

Elfogadhatatlan, hogy az alapozó évek számát négyről hatra növelje a törvény és az 5-6. évfolyamon a tanítók lássák el a tanórák 50%-át nem szakrendszerű oktatás keretében. Mi lesz ennek a képzésnek a tartalma és főleg milyen lesz a színvonala? Mi lesz a sorsa az ezeken az évfolyamokon jelenleg tanító szaktanároknak? Elvégzik a tanítóképzőt, vagy elbocsátják őket? Azzal egyetértünk, hogy az alsó tagozat elsőrendű feladata, hogy a gyermekeket megtanítsa írni, olvasni, számolni játékosan, minél kevesebb leterheléssel és életkoruknak megfelelő tartalommal. Erre négy év elegendő, de valóban felül kell-e vizsgálni a jelenlegi tananyagszerkezetet, a használt tankönyveket, az oktatás módszertanát? Ettől várható, hogy jobb lesz a tanulók szövegértése, és csökkennek az alapkészségekben tapasztalt hiányosságok? A tervezett hat évfolyamos alapozással a szakmai színvonal jelentősen csökkenni fog.

Véleményünk szerint a normatíva nem fog fedezetet nyújtani arra a tervezett előírásra, hogy a technikai létszám a pedagógus létszám 30%-a (legalább 4 fő) vagy több legyen kisebb óvodákban, általános iskolákban, gimnáziumokban.

Országos Református Tanáregyesület

Daniel Defoe *Robinson Crusoe* című regénye a református középiskolai irodalomórán

Kovács Gergely

Robinson az emberiség közös kincse; mindnyájan rajta nevelőd-tünk, akárcsak Gulliver utazásain” – írta Szerb Antal világirodalom-történetében. A „nevelődés” fontos eszközévé azért válhatott a mű, mert megfelel a nevelődési regény műfaji elvárásainak. Benne egy könnyelműen kalandvágyó fiatalemberből a sziget magányában töltött 28 év után érett, hívő keresztyén ember válik. A magyar olvasók közül azonban valószínűleg kevesen olvassák bizonyágtételként a regényt. Szinte kizárólag a gyermekirodalom virtuális polcán helyezzük el kalandos és tanulságos tartalma miatt. Nemzedékek közös kincse lett, ezzel együtt azonban közhellyé is vált, nemcsak a belőle sarjadt robinzonádok hosszú sora miatt, hanem azért is, mert utolérte a világsikerek közös sorsa, hogy csupán néhány igen jellegzetes mozzanatot őrzünk meg belőle emlékként. A jellegzetes külsőségek könnyen elterelik a figyelmet a regény más fontos aspektusáról. Felnőttként elővéve – és esetleg tanítva – az új olvasat rávilágíthat a mű gyermekként nem értett oldalaira, felfrissítve emlékeinket; a gyermekkorban olvasott és később félretett művek ugyanis megőrzik a gyermeki befogadás gyakran egyoldalú élményeit.

Idegen nyelvű regény esetében azonban felmerül a hozzáférhető fordítások és kiadások hűségének illetve teljességének kérdése is. Az elmúlt évtizedekben kiadott és a könyvtárakban található Robinsonok célközönsége a diákság volt, ennek is a fiatalabb korosztálya; ezekből a kötetekből egész bekezdések hiányoznak, főleg azok, melyek Robinson lelki küzdel-

meiről és megtéréséről számolnak be. Az általam használt és ajánlott kiadás az Európa Diákkönyvtár sorozatban jelent meg, M. Nagy Miklós fordításában, ez híuen követi az angol kiadások szövegét. (DEFOE 1996)

Az elmúlt években egyes tizedikes középiskolai irodalomtankönyvek (pl. a *Domonkos* Péter által írott) részletesen tárgyalják a *Robinson*t, és találkozhatunk vele a kötelező olvasmányok más kiadású elemzései között is. Tudomásom szerint a *Robinson Crusoe* az utóbbi időkig el tudta kerülni a kötelezőségeiből fakadó ellenszenvet. A középiskolai órai elemzés során már erre a tényre is bizalommal lehet alapozni. A tapasztalat azt mutatja, hogy a 15-16 éves diákok élvezik és értik a mű különböző rétegeit. Ez viszont nem mondható el több felvilágosodás kori világirodalmi olvasmányról. *Voltaire Candide* című regénye például – mely a legkönnyebben hozzáférhető és leggyakrabban olvasott regény ebből a korszakból – gyakran vált ki ellenérzéseket a diákokból. El kell ismerni, hogy a francia gondolkodók sokkal jelentősebb hatással voltak a magyar felvilágosodás alakulására, de a *Candide* világirodalmi jelentősége messze eltölpül a *Robinsoné* mögött. *Voltaire* egyházellenessége, melynek *Csokonainál* is megtalálhatjuk nyoma- it, mára azonban inkább helyettesíthető – főleg a református nevelésben – az Istenbe vetett bizalom és bűnbánat, illetve az odáig vezető folyamat szépirodalmi ábrázolásával.

Az itt következő értelmezés központi kérdése Robinson megtérésének történetében és a bibliai utalásokban – a sokáig kihagyott részekben – rejlik. Az angolszász irodalomtudomány-

ban a *Robinson Crusoe* könyvtárnyi értelmezései között már korábban feltűntek olyanok, amelyek egyfajta *guide*-ként, lelki útmutatóként olvasásák a művet, mint az angol puritanizmus divatos műfajának egy kis- sé profanizált, „kalandregényesített” változatát. Ennek a műfajnak a legismertebb alkotása *A zarándok útja*, John Bunyan műve 1678-ból, melyben a keresztyén zarándoknak az élet akadályokkal megnehezített allegorikus útját kell bejárnia. Defoe maga is írt és adott ki ilyen típusú könyveket. A legsikeresebb a *The Family Instructor* (Családi kiskaté) volt, mely 1715-ben, néhány évvel a *Robinson* előtt jelent meg, és cselekményes történetével egy példázatot, exemplumot állít elénk. Korabeli népszerűségét jelzi, hogy öt év alatt nyolc kiadást ért meg. (HUNTER 246)

Daniel Defoe életrajzában mindig megemlíti puritán származását, „szigorú puritán szellemben” való neveltetését, gyakran hozzátéve, hogy bár „szülei papnak szánták, őt azonban jobban vonzották a kalandos utazások, a kereskedelmi vállalkozások.” (LUTTER 42) Folyóiratok és röpiratok szerkesztője és szerzője lett, egy írása miatt szó szerint pellengérré is állították, majd bebörtönözték, és egyszerre volt az ellenzék és a kormánypárt besúgója. Az életrajz felől olvasva tehát a regény elejét akár önéletrajzi ihletésűnek is tekinthetjük, hiszen Robinson kalandvágyó fiatalkoráról számol be, többször is megemlítve a hangsúlyos atyai intést, mely a mértékletes életet, az arany középutat jelöli ki egyetlen járható lehetőségként egy polgári származású ifjú számára: „ki a középutat választja, csöndben, nyugalomban megy

végig élete útján... Kellemmel környezetben, könnyedén siklik át e világon... érzi, hogy boldog, s mindennapos tapasztalataival gyarapodván mind tisztábban tudja is." (DEFOE 9)

Az atya szavaiból leginkább a polgár öntudata tükröződik, aki megteremtette az anyagi feltételeket ahhoz, hogy fiának már ne kelljen keményen dolgoznia. Stílusán – a párhuzamos gondolatritmusok és az elvont fogalmak megszemélyesítésének használatkor – erősen érződik Salamon példabeszédeinek hatása: „bőség és béke az ily élet cselédei; s a józan mérséklet, a mérték-tartás, az egészség, a lelki nyugalom, a jó társaság s mindenféle kellemes időöltések mind-mind az áldásai.” (DEFOE 9) Az apa mintha tudtán kívül is prédikálna, a textus a Példabeszédek 30. részének 8. verse: „szegénységet és gazdagságot ne adj nekem, táplálj engem a részemre kiszabott kenyérrel.”

Az idősebb Crusoe szinte szó szerint idézi Horatius Licinius Murenához írott versét is, amikor az arany középut közhelyét említi. Ez a klasszikus vers szintén a hajó metaforájából indulva buzdít a szélsőségektől mentes életre. Az apa – szándékával ellentétben – szinte nagyobb kedvet csinál fiának a hajózáshoz. Robinson indítatása a hajós életre mintha minden irányból determinálva lenne. Anglia a 17. században már Európa tengeri nagyhatalma volt, a középréteg is ennek köszönhette jómódját. Egy angol számára a szigeti létből következően a világ más tájai csak hajóval voltak elérhetőek. Robinson bátyjai már korábban elindultak ezen az úton, az apa ezért is óvja legkisebb fiát. De a családi példa is ösztökéli: nemcsak bátyjai indultak el kalandokat keresni idegen földön, hanem atyja is ilyen úton, bevándorlóként került a német Brémából Angliába, hogy ott szépen meggazdagodjék. Robinson kalandvágját tettvágyként, azaz pozitív motiváció-

ként is értelmezhetjük, hiszen eddig a jómódú ifjak tétlenségére volt kárhóztatva; ahogy maga elmondja: „nem neveltek semmilyen mesterségre, már ifjan kósza ábrándokkal volt tele a fejem.” (DEFOE 7) Később Brazíliában be is bizonyítja, hogy sikeres vállalkozó lett belőle. Robison teljesen a maga erejéből ér el mindent, azaz a *self-made man* jellegzetes példája, és így a korai kapitalizmus polgárságának példaképe.

Az irodalomtörténet Cervantes *Don Quijote* című regényét nevezi a modern értelemben vett regény előfutárának. De míg a *Don Quijote* egy korábbi divatos műfaj, a lovagregény és a mögötte álló ideológia kiüresedéséről „mond ítéletet” (VALACZKA 152), addig a Robison a modern értelemben vett – polgári vagy realista – regény első jelentős alkotásaként a középosztály egyik vállalkozó szellemű tagjának sikeréről szól. Defoe ügyes vállalkozóként mintha a piaci kereslet diktálta szabályok szerint írta volna meg művét. A regény műfaja olyan széles, olvasni tudó olvasóközönséget feltételez, amely megengedheti magának a könyvvásárlást, sőt emellett ideje is van efféle szórakozásra. Ez a réteg a középosztály, melynek polgárai alapvetően a saját tehetségükkel, szorgalmukkal alapozták meg anyagi biztonságukat. Mivel két lábbal állnak a földön, és erősen kötődnek a valósághoz, ezért olvasmányaikban is a valóság minél hűbb ábrázolását igénylik. Defoe megteremti a valóságosság látzatát az első személyű elbeszélővel és az elbeszélés következetesen tárgyilagos, szenttelen hangjával. Az elbeszélői helyzet az emlékiratokéhoz hasonló: az idős (kb. 60 éves) Robison számol be életéről, gyakori előreutalásokkal értelmezi, magyarázza a vele történt kalandokat. A példamutatás szándéka igen erős, hiszen a főhős célja a boldogulás – vagyis életben mara-

dása és lelki békéjének megszerzése és megőrzése.

A hangsúly eltolódik az izgalmas kalandok felől a lelki történések irányába. Akár korai lélektani regénynek is nevezhetnénk a művet. Természetesen igen izgalmas olvasmány: a túlélésért, majd a kényelemért folytatott állandó küzdelem leírása. Azonban ennél lényegesebb az a Robisonban lejátszódó folyamat, amellyel a főhős megőrzi ép eszét. Vizsgáljuk tehát meg Robison megtérésének regényét a hajóraszállástól, azaz a független életének első lépésétől kezdve!

A tizennyolc éves ifjú az első tengeri vihar viszontagságai közben magába száll, és a tékozló fiúéhoz hasonlítja saját engedetlenségét. Megfogadja, hogy „miként a tékozló fiú, ki megbánta vétkeit, {visszatér} az atyai házba.” „Csak most kezdtem komolyan átgondolni, mit is cselekedtem, s hogy mily megerdemelten sújtott le rám az Ég büntetése... megszegtem Isten és atyám iránt való kötelességemet.” (DEFOE 12-13) A puritán nevelés és értékrend, mely Robison életében nem nyilvánul meg, az első veszélyhelyzet alkalmával felidéződik és megtelik tartalommal. Az elbizakodottság azonban erősebb, Robison folytatja útját, hogy egy még nagyobb viharban hajótörést is szenvedjen. Ekkor már a kapitány figyelmezteti: „Önnek soha többé nem szabad tengerre szállania... Lehet, hogy ami bennünket sújtott, az éppen ön miatt történt, hogy ön Jónás volt a tarsisi hajón. {...} Ezer fontért sem tenném a lábam még egyszer arra a hajóra, amelyen ön utazik.” (DEFOE 21)

Robison a Gondviselés többszöri figyelmeztetése ellenére sem mond le a hajózásról, így sorra követik egymást a katasztrófák, amelyekből mindig megmenekül. Bátorságának, leleményességének és barátságos természetének köszönhetően még gyarapodik is közben. Az

emberi társadalomban igen könnyen tud érvényesülni. Feltűnő, hogy Robinsont mindenki kedveli, segíti, megbíznak benne, nincs egyetlen szereplő sem, aki ártani akarna neki, vagy akár visszaélne a bizalmával. Defoe a Robinsont körülvevő világot szinte idillikusan harmonikusnak mutatja be. Az őt megmentő kapitánynak felajánlja mindenét, „*de ő nagylelkűen lemondott róla, mondván, hogy semmit el nem vesz tőlem... Akképpen bánok önnel, amiként elvárnám, hogy velem bánjanak, ha az ön helyében lennék.*” (DEFOE 42)

Kinek az átka lebeg mégis Robinsont feje fölött? Atyja próféciaja teljesedik be? „*Milyen boldog lehetne ez a fiú, ha itthon maradna, de ha idegen földre megy, ő lesz a legnyomorultabb teremtes, akit a föld valaha is a bátán hordott.*” (DEFOE 11–12) Akár Jób történetét is beleláthatjuk Robinsont sorsába, aki összes földi javát és családját elveszíti, de Isten, látva hűségét, visszaad neki mindent. De míg Jób esetében inkább hitének próbája a sok csapás, addig Robinsonnal inkább az igazi hit elérése érdekében történnek a szerencsétlenségek. Az első viharnál fohászodik, az utolsó hajótörése után partot érve pedig „*köszönetet mond{...} Istennek*” (DEFOE 56), majd megmeneküléséről elmélkedik: „*Ó, Uram, mily nagy csodával vetettél partra?*” (DEFOE 57)

Robinson gondolatai később is vissza-visszatérnek e köré a kérdés köré: mi a célja Istennek vele, miért mentette meg, és miért csak őt egyedül? Ám a sok munka, amellyel lét-fenntartását biztosítja, eltereli figyelmét egészen addig, míg egyszer váratlanul árpa bújik ki a földből: „*{a}ddig sobasem vezéreltek vallási megfontolások, s {...} életem valamennyi eseményét a pusztá véletlennek tulajdonítottam, vagy az oly sokunkra jellemző nyegleséggel Isten akarátát emlegettem, anélkül, hogy valaha is eltöprengtem volna azon, hogy mily szándék vezérli*

a Gondviselést... már azt kezdtem gyanítani, hogy Isten csodálatosképpen csak azért növesztette, és pedig magvak nélkül, hogy engem tápláljon...” (DEFOE 92)

A logikus, materiális magyarázat azonban hamar kész van: „*a csoda elnyészett, és be kell vallanom, hogy már nem volt olyan forró bála a szívemben az isteni gondviselés iránt.*” (DEFOE 93)

Robinson sorsában nagy szerepe van az ismétlődéseknek. Ahogyan hajótörése is többszörösen előkészített esemény, úgy megtérése is az imént bemutatott előzmények egyenes következménye, egy igen komoly betegség után. Annyira rossz állapotba kerül, hogy nem tud felkelni, saját-magáról gondoskodni. Ez szigeti életének legmélyebb időszaka és fordulópontja. Kétségbeesésében kezd megint imádkozni, majd elmélkedni sorsa felől. Végül a gyógyszerként használt dohány mellett fedezi fel azokat a Bibliákat, amelyeket a hajóroncsról mentett meg. A testi mellett a lelki gyógyír adja meg a választ: „*találomra kinyitván a könyvet a következő szavak ötlöttek szemembe: >>És hívj engem segítségül a nyomorúság napján: megmentelek, s te dicsőítesz engem.<<*” (DEFOE 109; ill. Zsolt. 50. 15) A betegségből való felépülés a lelki megtéréssel együtt ad új életet Robinsonnak. „*Ettől fogva a helyzetemet, bár külsőleg mit sem változott, sokkal elviselhetőbbnek éreztem.*” (DEFOE 113) Már a magány sem olyan szörnyű, Robinsont hozzálát, hogy tartós szigeti életre rendezkedjék be.

A déltengeri lakatlan sziget a mai köztudatban inkább kapcsolódik az Édenkert fogalmához: ott állandóan jó idő van, minden megterem, csak ki kell nyújtani a kezünket, hogy leszedjük az állandóan termő gyümölcsöt. Robinsont küszködését látva inkább az Édenkertből való kiűzetés jut eszünkbe. Az előzőleg Angliában, majd Brazíliában igen jómód-

ban élt fiatalembernek itt homloka verejtékével kell megküzdenie mindenért. Hajótörését száműzetésnek, a büntetés eszközének tekinti, a naplója elején a „*Reménytelenség szigete*”-nek nevezi e „*borzalmas, balvégzetű*” (DEFOE 83) szigetet. Megtérése után pedig tekinthetjük a megtérés eszközének is. Robinsonnal együtt érezzük nyilvánvaló jelekből, hogy a Gondviselő végig ott volt mellette és őrizte, bár ő semmit sem tett a megtérés érdekében. A legfontosabb református hitelvek: az *eleve elrendelés* és az *ingyen kegyelem általi üdvözülés* paraboláját olvashatjuk tehát Defoe regényében.

Többféle rétege és értelmezési lehetősége közül ez csak az egyik. Ám, mivel a magyar irodalomoktatás sokáig hallgatott róla, hasznos lehet egy ilyen olvasat; ötletet adhat más, hasonló értelmezési lehetőségeket nyújtó irodalmi alkotások elemzéséhez. Esetleg adalék lehet egy olyan alternatív általános- illetve középiskolai irodalmi kánon kialakításához, melyben a biblikusság, a protestáns értékek nagyobb szerepet kapnak.

Felhasznált irodalom:

DEFOE, Daniel, *Robinson Crusoe*, fordította: M. Nagy Miklós, Budapest, Európa, 1996.

HUNTER, J. Paul, The 'Guide' Tradition, in Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*, Ed.: Michael Shinagel, New York, Norton, 1994, 246-250.

LUTTER Tibor: Daniel Defoe, in *111 híres regény*, 1. kötet, Kozmosz könyvek, 1990, 42-43.

SZERB Antal, *A világirodalom története*, Budapest, Magvető, 1992.

VALACZKA András, Regények, in Grüll-Korsós-Turgonyi-Valaczka, *Líra, dráma, epika*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995, 149-229.

A bibliai idézet (Péld 30,8) Kecskeméthy István fordításából való: *Biblia*, Koinónia, Kolozsvár, 2002.

A kárpátaljai református iskolákért 2002.

Papp Kornél

25 református intézmény fenntartója csatlakozott „A kárpátaljai református iskolákért” akció keretében meghirdetett gyűjtéshez: DM – Baár-Madas (általános iskola és gimnázium), Gödöllő, Halásztelek, Kecskemét (általános iskola és gimnázium), Kiskumbalás (óvoda és gimnázium), Pécs (általános iskola és gimnázium), Szentendre; DT – Pápa; TI – Mezőcsát, Tiszakeszi; TT – Debrecen (koll. gimnáziuma), Debrecen-Dóczy, Dévaványa, Dombóvár, Gyula (általános iskola), Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Kisújszállás, Mezőtúr-Reménység, Nagyecsed, Nyíregyháza. 2002-ben csatlakozott a kárpátaljai intézmények támogatásához a Magvető Református Általános Iskola (Gyula), viszont a Budapesti Lónyay Utcai Református Gimnázium (utoljára 2001 augusztusában nyújtott támogatás) elmaradt a támogatók sorából. A 2001. évi maradvány 4.000.000 Ft és a 2002. évben felajánlott 10.223.253 Ft eljuttatására Kárpátaljára négy részletben került sor. Mellékelten közöljük a teljes pénzügyi elszámolást, s a kárpátaljai iskolák köszönetét az adományozóknak.

A Zsinati Iskolaügyi Osztály várja további fenntartók felajánlásait (a kiegészítő támogatás 1%-a) az akcióhoz.

УПРАВЛІННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ РЕФОРМАТСЬКОЇ ЦЕРКВИ
UA – 90200 м. Берегово, вул. Музачивська 83. Тел./факс: (31)(41)-2-34-60
KÁRPÁTALJAI REFORMÁTUS EGYHÁZ
UA – 90200 Beregszász, Munkácsi u. 83. Tel./fax: (00380) 31-41-234-60
REFORMED CHURCH IN TRANS-CARPATIA

Magyarországi Református Egyház
Iskolaügyi Bizottsága
Magyarországi református iskolák
igazgatóinak, tantestületének és diákjainak

A Kárpátaljai Református Iskolák
Karácsonyi üdvözléte

Kedves Testvéreink!

Református hagyományaink megfelelően kárpátaljai egyházunk különös hangsúlyt fektet a keresztyénoktatásra. Hittan, konfirmációs képzés, református óvodák, elemi iskolák és gimnáziumok – mind külön feladat, és mégis megannyi áldás forrása. Gyülekezetekünk óriási terheket vállalnak, hogy ezekben az intézményekben folyhasson munka. Jó megtapasztalni, hogyan válik valóvá napjainkban a Krisztusi csoda: az Úr megszokottja a két halat és öt kenyert. És teszi ezt úgy, hogy indítja anyaországi testvéreinket, református iskoláikat az adakozásra. Idén is meg kell, hogy köszönjük azt a tehervállalást, amit a kárpátaljai négy református licumért magukra vettek. Pénzügyi segítségük lehetővé tette, hogy folyhasson az oktatói-nevelői munka ezekben a tanintézményekben, e nélkül bizony nagyon nehéz helyzetben lennénk. Iskoláink növendékei messze megelőzik tudásban és felkészültségben a többi itteni iskola tanulóit, és ebben Önöknek is részük van. De leginkább annak örülünk, hogy Isten felelmében és keresztyén elvek szerint taníthatunk csaknem 450 ifjút és leányt.

A mindenek Ura áldja és őrizzé életüket. Köszönjük minden segítségüket, imáikat és tanácsolásaikat. Isten vezesse Önöket a 2003. esztendőben is.

Beregszász, 2002. december 10.

Atyafiúi szeretettel:

Szilágyi Lajos főigazgató
 Nagy Béla városi főjegyző
 Ráti Éva
 Tusa Bocscai Ibolya
 Ambrus Borbála
 a Técsői Református Liceum igazgatója

Megállapodás

Mely létrejött 2002. március 9-én a Református Pedagógiai Intézet (1146 Budapest, Abonyi u. 21.) és a kárpátaljai református iskolák [Nagyberegi Református Liceum, Nagydobronyi Református Liceum, Técsői Református Liceum és Tivadarfalvai Református Liceum] között az alábbi feltételekkel:

- 1.) A Református Pedagógiai Intézet átveszi továbbadásra a Református Zsinati Iskolaügyi Osztálytól [1146 Budapest, Abonyi u. 21.] a Magyarországi Református Egyház közoktatási intézményei által a kárpátaljai református iskoláknak "A kárpátaljai református iskolákért" akcióban felajánlott összegeket, s a támogatást negyedévente egy-egy alkalommal továbbítja a négy kárpátaljai intézmény számára.
- 2.) A Református Pedagógiai Intézet levonhatja az átadott keretből a pénzügyi műveletek lebonyolításának költségeit.
- 3.) A támogatást a kárpátaljai református iskolák törvényes képviselői aláírásukkal és az intézményi pecséttel hitelesített átvételi elismervénnyel veszik át, mely(ek) e megállapodás mellékletét képezik.
- 4.) A támogatás felhasználható működési és beruházási-fejlesztési kiadásokra, vagyis az energiaköltségek fedezetére és oktatási segédesszközök vásárlására.
- 5.) Az intézmények együttes kérésére a támogatási keret magyarországi célok támogatására [továbbképzéseken, tanulmányi versenyeken, táborozásokon való részvétel] is felhasználható.
- 6.) A támogatottak kiadásairól 2003. január 31-ig elszámolnak a Református Pedagógiai Intézetnek. Az intézményvezető által hitelesített elszámolás tartalmazza a kiadások összegzését és átszámítását a megadott valutánemben. Az elszámolás mellékleteit számlamásolatok és átvételi elismervények képezik.
- 7.) A Református Pedagógiai Intézet 2003-ban csak az elszámolás elfogadása után köt új megállapodást a támogatás eljuttatásáról.
- 8.) A Református Pedagógiai Intézet az elszámolás elfogadásakor kimutatást készít az átvett és a felhasznált pénzeszközökről, melyet átad a Református Zsinati Iskolaügyi Osztály, a Kárpátaljai Református Egyház és a négy támogatott intézmény számára.

A Református Pedagógiai Intézet és a kárpátaljai református iskolák törvényes képviselői a megállapodás szövegét elolvasták és azt szándékukkal egyezően tekintik. Mivel a megállapodás érvényesítése külön engedélytől nem függ, az a mai nappal hatályba lép.

Papp Kornél
 Református Pedagógiai Intézet
 Szilágyi Lajos
 Nagyberegi Református Liceum
 Ambrus Borbála
 Técsői Református Liceum
 Ráti Éva
 Nagydobronyi Református Liceum
 Tusa Bocscai Ibolya
 Tivadarfalvai Református Liceum

A 2002. évi támogatás elszámolása

Nagyberegi Református Liceum	12.830 USD
Nagydobronyi Református Liceum	12.830 USD
Técsői Református Liceum	12.830 USD
Tivadarfalvai Református Liceum	12.830 USD
Külön támogatás	3.590 USD
Összesen:	54.910 USD

Dátum	Árfolyam	Átadott összeg/USD	Átadott összeg/Ft
2002. március 9.	285,98 Ft = 1 USD	10.400	2.974.192
2002. június 1.	266,08 Ft = 1 USD	11.500	3.059.920
2002. szeptember 14.	254,36 Ft = 1 USD	9.930	2.525.795
2002. december 7.	242,21 Ft = 1 USD	23.080	5.590.207
Összesen:		54.910	14.150.114

Dátum	Az RPI-be átutalt	Az OTP-ből felvett	Maradvány
2002. március 5.	4.000.000	2.974.192	1.025.808
2002. május 30.	2.138.050	3.059.920	103.938
2002. szeptember 11.	2.541.868	2.525.795	120.011
2002. december 4.	5.662.577	5.590.207	192.381
Összesen:	14.342.495	14.150.114	192.381
Téves többlettulajás a MIRE Iskolaügyi számláról:			119.242
Maradvány (RPI):			73.139

A romániai református egyházkerületek nevelési intézményei

Sor-szám	Református nevelési intézmény	Erdélyi Egyházkerület	Királyhágómelléki Egyházkerület
1.	Óvoda	Bikal 1	Szatmárnémeti 1
		Kérő 1	Nagyvárad (napközi) 1
		Kolozsvár 3	Nagyvárad (zeneóvoda) 1
		Sepsiszentgyörgy 1	
2.	Elemi osztályok (I-IV)	Sepsiszentgyörgy 4	
		Kolozsvár 1	
3.	Gimnáziumi osztályok (V.)	Sepsiszentgyörgy 1	Szatmárnémeti 1
3.	Református kollégiumok (párhuzamos osztályok)	1.Kézdivásárhely 4x2	1.Nagyvárad 4x2
		2.Kolozsvár 2x3+2x2	2.Szatmár 4x3
		3. Marosvásárhely 2x2+2x1	3.Zilah 2x2+2x3
		4.Nagyenyed 4x1	Összesen: 30 osztály
		5.Sepsiszentgyörgy 4x2	
		6.Székelyudvarhely 2x2+2x1	
		Összesen: 42 osztály	
4.	Orvosi asszisztensképző	1. Kolozsvár	
		2. Marosvásárhely	
5.	Kántor-tanítóképző főiskola	Marosvásárhely	
6.	Egyetemek Szakosodás:	1. Protestáns Teológia, Református Tagozat	
		2. BBTE - Református Vallásánári Fakultás:	
		2. Partiumi Keresztyén Egyetem:	
		• Vallásánár - magyar nyelv	• Vallásánár
		• Vallásánár - angol nyelv	• Vallásánár - német nyelv
		• Vallásánár - német nyelv	• Vallásánár – szoc. munkás
		• Vallásánár - francia nyelv	• Zenepedagógia
		• Vallásánár - történelem	• Filozófia
		• Vallásánár – szoc. munkás	• Angol nyelv és irodalom
			• Angol-román, nyelv és irod.
			• Német nyelv és irodalom
	• Képzőművészet		
	• Turisztika		
	• Tanítóképző		
	• Közgazd. – menedzsment		
7.	Diákothonok (bentlakások)	Kézdivásárhely 84	Nagyvárad :
		Kolozsvár 160	„Arany János” Kollég. 21
		Kőhalom 70	„Lorántffy Zuzsanna” 30
		Marosvásárhely 15	
		Medgyes 20	
		Nagyenyed 25	
		Protestáns Teológia 160	
		Szamosújvár 20	
		Székelyudvarhely 120	
		Válaszút 22	
		Zsobok 110	
Összesen: 806	Összesen: 24		
8.	Vallásitanítás az állami iskolában (I-XII.)	Minden református tanuló számára heti egy órában, a kötelező tantervi óraszámban	

A református oktatás jövője pénzügyi és tanügyigazgatási szempontból II.

Papp Kornél

református közoktatás igazgatásának és irányításának jogi újraszabályozása

a) A közoktatási intézmény és a fenntartó viszonyának újbóli rögzítése azért elengedhetetlen fontosságú, mivel az elmúlt 12 esztendő talán legtöbb konfliktusát az öntörvényű értelmezések okozták. Az intézményi autonómiát szűken vagy tágan értelmező vezetők rivalizálásából általában a fenntartó kerül ki győztesen, akár övé az igazság nagyobb hányada, akár nem. Az egyértelmű szabályozás és a törvényességi felügyelet kiépítése tompíthatja a konfliktusokat, s ez csak a pedagógiai munka hasznára válik.

b) A református tanügyigazgatás és tanügyirányítás – belső jogszabályok kibocsátásával – szervezési, koordináló és hatósági tevékenység az egyházi közigazgatási rendszerbe helyezve. Egyszerre jelentli a közösség érdekében kifejtett tevékenységek sorát (pl. a társadalmi vagy másképp az egyháztársadalmi és a közszolgálati igényeknek való megfelelés szervezését), valamint a közösség irányítását. Tágabb értelemben a tanügyigazgatási tevékenységhez soroljuk a normatív szabályok kibocsátásával kapcsolatos tevékenységet, a tanügyi tevékenység szervezését, a hatósági jogalkalmazást, az oktatás területén érintett szervezetek közötti kapcsolatban érvényesülő eljárásokat, az igazgatási ügyvitelt és az egyedi ügyek intézését.

Meg kell határozni a református tanügyigazgatási tevékenység szintjeit, a szervek hatásköreit és illetékességi területeit. A szinten-

kénti munkamegosztás eredményeként alakul ki a tanügyigazgatási szervek feladatköre, melyet a hatáskör tükröz, vagyis egy adott szerv milyen ügyben hozhat döntéseket, milyen jogi eszközöket vehet igénybe feladatai ellátásához. A feladatkör ellátása azonban nemcsak jog, hanem kötelesség is. Illetékességnek nevezzük, hogy mely területre és mely szervekre terjed ki az adott szervezetnek a döntési, irányítási és ellenőrzési jogköre. A hatáskört akkor lehet gyakorolni, ha párosul az illetékességgel.

Sem a Református közoktatási törvény (1995/I. rtv., 1998/I. rtv.) eredeti és módosított változata, de annak végrehajtási utasítása sem tesz rendet a tanügyigazgatási szintek, hatáskörök és illetékességi területek között. Súlyos hibája a jogszabálynak, hogy egy adott személyi háttérhelyzetből indul ki, s ehhez próbálja igazítani a hatásköröket. Esetenként teljesen képtelen logikai tévedések történtek: pl. az egyházkerületi iskolai ügyi szervezet „rendszeresen látogatja, segíti és felügyeli az egyházkerület területén működő intézményeket [17. § (4) bekezdés]”: nem tételezi fel a törvényalkotó azt, hogy az egyházkerület területén működhet zsinati intézmény, vagy esetleg más kerülethez tartozó intézménynek a gátintézménye.

Tanácskozik, intézkedik, javaslatot tesz, előkészít, elvi felügyeletet gyakorol, felügyel, szervez, támogat, közvetít, továbbít, összegyűjt, nyilvántart, látogat, koordinál, ügyintéz – ezek az igék illetve állítmányok határozzák meg a tanügyigazgatási szervek jogkörét a Református köz-

oktatási törvényben (1995/I. rtv.). Nem tisztázott az egyes szintek egymáshoz való viszonya a tanügyigazgatás területén, s az egyes szinteken belül a különböző szervek (közgyűlés, tanácsülés, iskolai ügyi bizottság és szervezet) és tisztviselők (püspök, [fő]gondnok, [fő]tanácsos) egymástól elhatárolt jogköre, s – az egyes szintek határozatai, intézkedései következtében – a jogorvoslat lehetősége másodfokon vagy az igazságszolgáltatás területén. Eleve az is tisztázatlan, hogy mit tekinthetünk a fenntartók feletti elsőfokú fórumnak. Éppen ezért ezeknek a testületeknek a működése a tanügyigazgatás területén vagy formális vagy ellenőrzetlen. (Ez alól talán csak a Tiszántúl a kivétel, ahol a megalkotott tanügyi szabályrendelet alapján megvolt a vezetői akarat az ellenőrzött működésre.)

Általában a Református közoktatási törvénynek (1995/I. rtv.) a legkonkrétabb felügyelettel kapcsolatos mondatába igyekeztek a legkoncentráltabb jogkörrel rendelkező egyházkerületi vezetők belekapaszkodni, s hivatkozási alapként felhasználni: „a közoktatási intézmény általános (igazgatási, nevelési, vallás-erkölcsi stb.) felügyeletére jogosult a fenntartó az igazgatótanács útján, valamint a fenntartó felettes egyházi hatósága [72. §]”. Az állami közoktatási törvény (1993/LXXIX. tv.) és az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló törvény (1994/II. rtv.) logikája is azt mutatja, hogy a felettes egyházi hatóság a fenntartót felügyelheti, s a „felettes egyházi hatóság” kifejezés alatt a fenntartó fe-

letti következő fokot, vagyis az egyházközségi intézmények esetében az egyházmegyét, az egyházmegyei intézmények esetén az egyházkerületet kell érteni. Elkerülhetetlenek tartjuk az egyházmegyék aktívabb szerepvállalását az oktatási rendszerben, elsősorban a beiskolázás szervezésében, s a lelki arculat alakításában.

Történetileg és az egyházalkotmány pontatlansága alapján is vitatott, hogy az egyházkerület felettes egyházi hatóságának tekinthető-e a Zsinat, ezért erről a kérdéstről itt nem lehet szólni. Mindenesetre érdekes következményekkel járt a nemleges válasz, mivel ez esetben az egyházkerületi intézmények fenntartóinak nincs törvényességi felügyeleti szerve! Mindezek a tisztázatlanságok sértik a jogbiztonság alkotmányos elvét is.

A zsinati oktatási szervezet továbbfejlesztése

- a) a regionális igazgatási tevékenységek összehangolása szempontjából;
- b) a feladatok integrációja szempontjából;
- c) a gazdasági-pénzügyi szervezés szempontjából.

a) A Zsinat „a református iskolázás szervezetéről, irányításáról és felügyeletéről intézkedik, határoz” – mondja ki az egyház alkotmányáról és kormányzatáról szóló 1994/II. tv. 133. § e) pontja. A Református közoktatási törvény (1995/ I. rtv.) 12. § (1) bekezdése ezt a következőkkel egészíti ki: „*A Zsinat szabályozza és felügyeli a Magyarországi Református Egyház valamennyi közoktatási intézményének szellemi és anyagi ügyeit, összehangolt működését... Különösen ügyel arra, hogy e törvény és egyéb jogszabályok rendelkezéseit pontosan hajtsák végre.*”. A (2) bekezdés egyértelműsíti a felügyeleti jog meglétét: „A

Zsinat – mint a Magyarországi Református Egyház közoktatási intézményeinek legfelsőbb felügyeleti szerve – e tevékenységét elsősorban a Zsinat Iskolaügyi Szakbizottságán, valamint a Zsinati Iroda Iskolaügyi Osztályán keresztül valósítja meg.” Mindezen törvényi helyekre azért szükséges részletesen és pontosan kitérni, mert volt olyan egyházkerületi iskolaügyi vezető, aki megkérdőjelezte a központi felügyelet, ellenőrzés lehetőségét. Az intézményrendszer kiépülése időszakában nagy hiba volt lemondani a központi, egyben szakszerű felügyelet gyakorlásáról a belső köznyugalom érzete érdekében.

A zsinati szintű szervek (Zsinat, Zsinati Tanács, elnökség, Iskolaügyi/Oktatásügyi Szakbizottság, Iskolaügyi Osztály) és az egyházkerületi szervek (közgyűlés, kerületi tanács, elnökség, iskolaügyi bizottság, iskolaügyi szervezet) **tanügyirányítási tevékenységét a pontatlan szabályozás vagy a szabályozatlanság teszi hatástalanná.** Sok esetben nem jogi, hanem egyszerűen személyi okai vannak az irányító munka elmulasztásának vagy torzulásának. E helyzetben csak a **felső tanügyirányításnak a regionalitás figyelembe vételével történő egyszerűsítésével**, s a személyek érzékenységének tompításával tudunk változtatni.

Ha komolyan vesszük, hogy a Magyarországi Református Egyház a négy egyházkerület társulásával jött létre, akkor ezt a társulást a tanügyirányítás területén a gyakorlatban is meg tudjuk valósítani. Az állami és egyházi jogszabályok, a közös érdekvédelem, az állami támogatások rendszere, az egész egyházra kiterjedő célok és feladatok sora nem engedik meg azt a luxust, hogy mindenki eltérő úton járjon. A területi sajátosságok pedig az egyköz-

pontú irányítást teszik értelmetlenné. A megoldást a Területi Államháztartási Hivatal [TÁH] és az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont [OKÉV] szervezete sugallja számunkra: **egy intézmény központtal és több egyenrangú egységgel.** Egy ilyen egységes, de **differentiált szervezet** adhat választ a két kis egyházkerület megoldatlan tanügyirányítási helyzetére, az oktatásirányítás hiányos szakember-feltételeire, a kerületi fenntartású intézmények törvényességi felügyeletére. Mindehhez természetesen nagyfokú bizalomra és kooperációra van szükség, s a most záruló ciklus tanulságai alapján mondhatjuk, hogy a kezdeményezésnek Dunamellékről kell érkeznie.

A zsinati oktatási szervezet tehát nem egy mindenképp felett álló intézmény, hanem egy közös szervezet, mely elláthatja valamennyi országos hatáskörű intézmény felügyeletét. [Eddig csak a Református Pedagógiai Szakszolgálat fenntartói irányítása tekinthető megoldottnak az igazgatótanácsi rendszer miatt.] Az oktatás szervezésének országos szintre helyezésével az oktatásügy magától értetődően az egyházi szervezetbe épülve, de mégis jól körülhatárolt területet alkot. Ebben a rendszerben kell újrafogalmazni a kerületi szervek, a zsinati szakbizottság és a szervezési központ munkakapcsolatát. Az új típusú feladatoknak azonban minden fórumon csak akkor lehet megfelelni, ha vezetői tapasztalattal és a legfelsőbb szakképesítéssel rendelkező személyek kerülnek a testületekbe, bizottságokba és tisztségekbe. Fontosnak tartjuk azt, hogy a most megalakuló egyházkerületi közgyűlések zsinati tanügyi képviselőknél a feladatra alkalmas embereket válasszanak meg, s ne a választási kudarc kom-

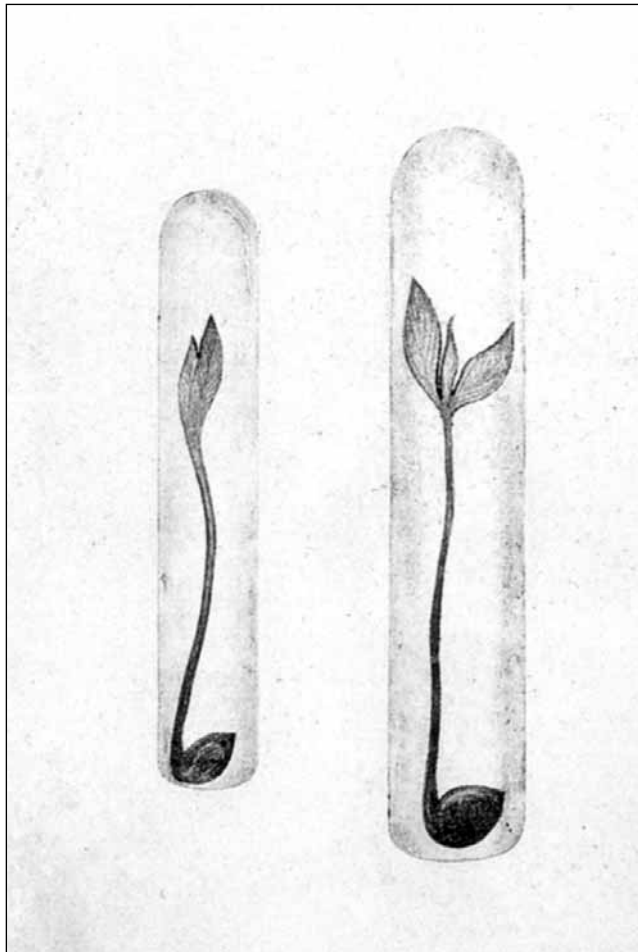

penzálására használják fel e lehetőséget. Úgyszintén a Zsinat Oktatásügyi Szakbizottságába is értő szakembereket kell delegálva megválasztani.

b) Akkor, amikor a Magyarországi Református Egyház Zsinata 2002. május 31-én harmadik olvasatában is módosította az egyház alkotmányáról és kormányzatóról szóló 1994/II. rtv-t, s a Zsinat Iskolaügyi Szakbizottságának elnevezését megváltoztatta Oktatásügyi Szakbizottságra, megtette az első lépést az **oktatás szakterületeinek integrációjára**: mely a közoktatás, a felsőoktatás, az iskolai hittanoktatás és a felnőttoktatás rendszerben látását jelenti. A regionalitás mellett tehát az oktatás differenciáltsága is szükségessé teszi a Zsinati Iskolaügyi Osztálynak zsinati oktatási szervezetté történő továbbépítését. A négy területet együtt kell látni a jövő tervezése és építése során.

c) Az elmúlt négy esztendő külső feltételrendszerének kedvező alakulása lehetővé tette a **református közoktatási intézményrendszer pénzügyi háttérének ellenőrzött szabályozását**. A XI. budapesti Zsinat talán legjelentősebb oktatásszervezéssel kapcsolatos döntése született meg 1999. november 26-án, amikor elrendelte a közoktatási kiegészítő támogatás közvetlen utalását a fenntartóhoz. E lépést már megelőzte, hogy a Zsinati Iskolaügyi Osztály megteremtette az önálló bankszámlát, mely a Zsinat elnökségének megnyerésével volt lehetséges. Az oktatásügyi pénzek kü-

lön számlára illetve közvetlenül a fenntartói számlákra érkezésével némely fórumokon anomáliák felszínre kerülését eredményezte, s ezzel segítette a tisztességes és törvényes pénzkezelés iránti vágy felkeltését. 2000-től zsinati hites könyvvizsgáló ellenőrzi a fenntartók és intézmények elszámolásait. Bár a mindenkor állami költségvetési törvény és a számviteli törvény írja elő az ilyen pénzkezelést, sokan kizárólag a Zsinati Iskolaügyi Osztály központosító törekvéseit emlegették. **A pénzkezelés módján azonban nem kívánatos a jövőben sem változtatni: az oktatási pénzek külön bankszámlán történő kezelése mellett az ellenőrzést nem megszüntetni kell, hanem tematizálni és rendszeresíteni.**

Fehér István - Facsemeték

A közös fejlesztési célok megkövetelik azt, hogy a zsinati oktatási szervezet továbbfejlesztése gazdasági, pénzügyi-adminisztrációs szempontból is megtörténjen, mivel

- Az állami költségvetés **egyenlőtlen terheket ró az egyes közoktatási intézménytípusok fenntartóira**: külön kell vizsgálnunk pl. a szórványhelyzetben lévő önálló kis létszámú diákokthon működési költségeit, s a nagy létszámú, teljes felszereltséggel átvett középiskolát, az önálló zeneiskolát és a táncművészeti iskolát, a szakiskolát és az óvodát. Ha nem differenciáljuk a közoktatási kiegészítő támogatást közoktatási feladatonként, akkor egyenlőtlen terheket rovunk a fenntartókra. Természetesen alapos tényfeltárást igényel ez a művelet, melynek eldöntése a Zsinati Tanács kompetenciájába tartozik.

- Az elmúlt négy esztendő alatt a zsinati oktatási intézmények működése egyetlen közegyházi fillért sem emésztett fel. Pedig a Zsinati Iskolaügyi Osztály, a Református Pedagógiai Szakszolgálat, a Református Tehetséggondozó Alapítvány és a Református Iskolák Diáksportszövetsége egyre hatékonyabb munkát végez. Ugyanez mondható el a Református Pedagógiai Intézet folyóirat- és könyvkiadó munkájáról is. Tekintettel arra, hogy a római katolikus egyház már 1998-ban létrehozta integrált országos szervezési központját, és a hittankönyvek kiadását nem oktatási pénzekből fedezik, ők már eljutottak az önálló székház alapításáig is. A Zsinati Iskolaügyi Osztály

ezt az önfenntartó gazdálkodást az 1998-tól létező **0,4 %-os zsinati hozzájárulással történő célszerű és takarékos gazdálkodással**, illetve az állami szervekkel való megállapodások [RPI – 1999., RPSZ – 2001.] révén érte el. Tekintettel a normatívák 2003. évi változására, 2003-ban a 0,4 %-os hozzájárulás is megduplázódhat.

- A Nemzeti Fejlesztési Terv [NFT] példája kapcsán ki kell dolgoznunk **oktatási rendszerünk tervszerű és szakaszolt fejlesztésének programját**. Ezt a programot képviselni kell a különböző hazai és európai uniós pályázatok során. Mozcékony pénzügyi szakértői háttérre van szükség a programok elkészítése és végrehajtása céljára.

- Az elmúlt hónapokban tárgyalásokat folytattunk egy hazai pénzügyintézettel az egyház, illetve ettől kicsit elválva az oktatásügy támogatására. A 2003-ban a 3 Mrd Ft forgalmat is meghaladó iskolaügyi bankszámla kezelése már felkelti nagy alaptőkével rendelkező pénzügyintézetek figyelmét is. Célunk az, hogy a pénzügyintézetek lehetőségéért cserébe **mintegy 200 MFt éves hitelállomány** érkezzen oktatási rendszerünk számára. Ez az összeg jelentheti a nagy pályázatok önrészét, de lehetőséget teremt arra is, hogy pályázati formában az egyes fenntartók éljenek a fejlesztés lehetőségével. A kiközvetített hitelek futamideje természetesen nem lehet hosszú, mivel elemi érdekünk a hitelkonstrukció folyamatossága és minél szélesebb körre kiterjesztése. A pénzügyi nyilvántartás egyre bonyolultabbá válhat. Ez a hitelkonstrukció a fejlesztés fenntartása érdekében nem folyhat egybe az egyház egyéb műveleteivel, mivel jellegét tekintve sajátos terület az

oktatásügy: havi rendszerességgel nagy állami és egyházi támogatások forognak a bevételi oldalon, melyek rögtön megjelennek a kiadási oldalon is a bérköltségek, közterhek és energiaköltségek jóvoltából. Fennakadás a likviditásban nem lehet.

- A zsinati oktatási szervezet feladata lehet a **pénzügyi adminisztrációs szolgáltatások** felajánlása is az intézmények és a fenntartók számára. A TÁH-ok jelenlegi szolgáltató szerepe bármikor megszűnhet, illetve költségessé válhat. Fel kell készülni a bérszámfejtés és a könyvelés szolgáltatásként történő végzésére.

- A gazdálkodással szoros összefüggésben lévő **munkajogi és tanügyi jogi tanácsadás** és képviselet vállalása is a szolgáltató tevékenység része lehet.

A zsinati oktatási szervezet gazdasági feladata tehát különösen:

1.) A költségvetési előirányzatok, azok változásának és teljesülésének a nyilvántartása.

2.) A pályázatokkal összefüggő kezességek és hitelek több évre szóló kötelezettségeinek nyilvántartása, továbbá a kötelezettségek teljesítéséhez kapcsolódó feladatok ellátása.

3.) A pénzforgalmi műveletek lebonyolítása.

4.) Megelőzési, likviditási hitel nyújtásának kezdeményezése.

5.) Megbízás útján a megbízók illetményszámfejtési, valamint az ehhez kapcsolódó adó és járulékelszámolás feladatainak ellátása.

6.) A fenntartók részére folyósított normatív támogatásokkal kapcsolatos adatszolgáltatási, folyósítási és ellenőrzési feladatok elvégzése.

7.) Az egyház költségvetéséhez kapcsolódó információs rendszer működtetése.

8.) A központi oktatásügyi szervek bérszámfejtésének és pénzügyi adminisztrációjának vezetése.

A zsinati oktatási szervezet minden feladatnak a szakmai szolgáltató szervezet, vagyis a Református Pedagógiai Intézet integrációjával is eleget tud tenni.

Mindez csak eszköz, hisz a cél a misszió erősítése

Hivatástudat, szolgálat, együttműködés – a második mérföld korszaka. A református oktatásügy minden szereplőjének – diáknak, szülőnek, tanárnak, vezetőnek – tudnia kell, hogy nem elég a szokásoknak, szabályoknak, törvényeknek megfelelni, azaz az első mérföldet teljesíteni. Szükséges mindnyájunknak vállalni a második mérföldet is. Csak ezzel a hivatástudattal, a szolgálat és az oktatásügy szereplőivel történő együttműködéssel lehetünk a missziói parancs teljesítői. Nem a dogmák szajkózásával, hanem csak így lehetünk példák mások előtt. Így találhatunk munkatársakra, sokszor tanítványaink köréből.

A második mérföld jelentheti az együttműködést olyanokkal, kikkel önértetünk nem igazán szeretne. Fenntartó és intézmény, munkáltató és munkavállaló, tanár és diák együttműködésében különösen érvényes mindez.

„Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok? Ne ugyanezt teszik-e a vámszedők is? És ha csak atyátokfiat köszöntitek, mennyivel tesztek többet másoknál? Ne ugyanezt teszik-e a pogányok is?” [Máté 5,46-47] Ez adjon erőt azoknak a munkatársainknak, akik oktatási rendszerünk nehéz terepein az „arcvonalban” munkálkodnak.

A Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről szóló (2002/LXII.) törvény sarokszámai az oktatási intézmények költségvetésének tervezéséhez

Papp Kornél

2002. október 31-én terjesztette be a Kormány az Országgyűlésnek a költségvetési tervezetet, s végül az Országgyűlés 2002. december 23-án fogadta el a **Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről szóló 2002/LXII. törvényt**, melyet a köztársasági elnök december 26-án hirdetett ki a **Magyar Közlöny 163. számában**.

1. A költségvetési törvény 28. § (1) bekezdésének a) pontja meghatározza, hogy mely állami hozzájárulások (alpnormatívák, kiegészítő hozzájárulások és kötött felhasználású normatív támogatások) illetik meg a nem állami intézmények fenntartóit: Az alpnormatívák és a kiegészítő hozzájárulások most is a törvény 3. számú mellékletében találhatóak, s a 19-23., valamint a 24. a)–e) pontokkal azonos jogcímen és feltételek mellett jár a támogatás az egyházi intézmények fenntartóinak. A kötött felhasználású normatív támogatások a 8. számú mellékletben találhatóak, s az I. rész 1-5. és 7-9. pontjaiban meghatározott jogcímek érvényesek az egyházi fenntartókra is. [Ezeket a jogcímeket alább közöljük.]

2. A nem állami felsőoktatási intézmények **gyakorló iskoláinak** ugyanezen jogcímek alapján a **támogatás kétszerese** jár [12. § (2) bekezdés], a gyakorló iskola közös fenntartása esetén ki kell derülni a fenntartó és a felsőoktatási intézmény szerződéséből, hogy mely létszám után veszi igénybe a dupla normatívát [28. § (1) bekezdés d) pont], e létszám után a **közoktatá-**

si kiegészítő támogatás nem vehető igénybe [28. § (14) bekezdés c) pont].

3. A 28. § (2) bekezdése kimondja, hogy a normatív állami hozzájárulásokat és támogatásokat a fenntartó székhelye szerinti területi államháztartási hivataltól kell igényelni. A finanszírozás havi ütemezésben történí a tárgyó 10. napjáig.

4. A 2002. január 1. után létrehozott intézmények fenntartói a „*jogerős*” záradékkal ellátott működési engedély, az alapító okirat, a bankszámlaszerződés, valamint a kitöltött létszámjelentés [ez a (4) bekezdés módosítása miatt életszerűtlen!!!] megküldésével igényelhetik a TÁH-tól a normatív állami hozzájárulásokat. A működésüket a 2003/04. tanévben megkezdő intézmények a 2003. szeptember 1-jei tényleges létszámának szeptember 15-éig történő megadásával kapja a támogatási előleget szeptember 1-jétől!!! [28. § (3) bekezdés]

5. A Költségvetési törvény 28. § (4) bekezdése teljesen új alapokra helyezi a finanszírozást. Megszűnik a január 1-jei és a szeptember 1-jei létszámjelentés. Helyette csak az október 1-jei létszámot kell megadni október 15-i határidővel. A változtatás oka az, hogy a KIRSTATTal egybevetve ellenőrizni tudja az OM az adatok valóságát. Ürügy: ezzel azonos lesz a finanszírozás elve az önkormányzati intézményekével. A 2002. október 1-jei létszám alapján január 1. és augusztus 31. között finanszírozzák a fenntartókat. [Természetesen az év első 3 hónap-

jában csak előlegfinanszírozás lehetséges.] A 2003. október 1-jei létszám alapján szeptember 1. és december 31. között kapjuk a támogatást. A rendszer változtatásának a vesztese az óvoda, ahol nincs lehetőség lejelenteni január 1-jén a 3. életévüket az ősszel betöltő gyermekeket.

6. A költségvetési törvény 28. § (5) bekezdése szól az igényelt és folyósított támogatások elszámolásáról. A 3. mellékletben meghatározott alpnormatívák és kiegészítő hozzájárulások elszámolása a költségvetési év súlyozott számtani átlagléttszáma alapján történik. A súlyozott átlagléttszám kiszámításánál a tárgyévet megelőző október 1-jei létszámot 8 hónapra, a tárgyévi október 1-jei létszámot 4 hónapra kell figyelembe venni. A 8. számú melléklet kötött felhasználású normatív támogatásainak elszámolása az ott meghatározott külön feltételekkel történik. Az elszámolásnál alkalmazni kell az államháztartási rendszerben szabályozott **kamatfizetési kötelezettséget**. [Visszakerült a költségvetésbe a 10 %-os létszámcsökkenés bejelentését 8 napos határidővel előíró szabály. Azaz, ha a következő tanév nyitóléttszámára megadott tervszámhoz, vagy az előző év október 1-jei létszámához képest 10 %-os eltérés mutatkozik, ezt be kell jelenteni. A tervszám szerepeltetése jelenleg nem életszerű.]

7. A 28. § (6) bekezdése értelmében a 3. mellékletben meghatározott alpnormatívák és kiegészítő hozzájárulások illetve a 8. melléklet-

ben meghatározott kötött felhasználású támogatások elszámolását a **folyósító szervezetnek** kell benyújtani a **2004. január 31-ig**. A jogszabály ismét előírja a **könyvvizsgálatot**, ha a normatív állami hozzájárulások és támogatások együttes összege a költségvetési évben **meghaladja a 30 millió Ft-ot**. [Itt a kötött és nem kötött támogatások együttesen értendőek, viszont az egyházi közoktatási kiegészítő támogatás nem sorolandó ide.] A 2000., 2001. és a 2002. évihez hasonlóan a törvény alapján az egyházi fenntartók is **pályázhatnak a hites könyvvizsgálat pénzügyi támogatására** [28. § (6) bekezdés] az 5. melléklet 11. pontja szerint.

8. Az **egyházi felsőoktatási intézmények normatív finanszírozása** a tárgyévet megelőző októberi létszám alapján történik az első 8 hónapban, majd a tárgyévi októberi létszámjelentés alapján az utolsó 4 hónapra nézve a korrekcióra kerül sor [28. § (7) bekezdés].

9. A törvény 28. § (10) bekezdése 2003. január 1-jétől megváltoztatja a finanszírozás eddigi rendjét a tekintetben is, hogy a Belügyminisztérium helyett az **Oktatási Minisztérium** lesz a technikai le-

bonyolítója az ágazati humánpolitikai gazdálkodásnak. A TÁH-ok az adatösszesítést fenntartótípusonként, jogcímenként, egyházanként az OM-nek küldik tovább.

10. A költségvetési törvény 28. § (13) bekezdése 2003-ra nézve is előírja a normatív támogatásban részesülő nem állami intézmények számára, hogy a **munkavállalók** (nemcsak a pedagógusok) részére kötelezően alkalmazzák a **Kjt. 55-80. §-át** (munkaidő, pihenőidő, illetmény-előmeneteli rendszer).

11. Az **egyházi közoktatási kiegészítő támogatás** feltételeit és összegét a 28. § (14) bekezdése tartalmazza. A 28. § (16) bekezdése szerint a tárgyév 10. napjáig folyósítja az Oktatási Minisztérium a támogatást az egyházaknak. Az egyházi közoktatási kiegészítő támogatás **elszámolására** érvényes a súlyozott átlaglétszám számítása, a január 31-i határidő és a hites könyvvizsgálat, valamint annak támogatása.

12. 28. § (14) bekezdésének a) pontja alapján az óvodai ellátásban, az iskolai közismereti oktatásban, a szakképzési elméleti oktatásban és a gyógypedagógiai ellátásban részt vevők létszáma alapján **2003-ban 132.838.- Ft** a támogatás összege.

13. A b) pont értelmében az **alapfokú művészetoktatásban** az ott oktattak után a támogatás 50%-a jár. A pontatlan fogalmazás alapján beleérthetőek a nem önálló intézmények is a b) pontba. Az a) pont utalása alapján azonban csak az önálló intézményekre vonatkozatható a b) pont támogatása. Sajnos az eddigi kísérletek nem enyhítették az alapfokú művészetoktatás negatív megkülönböztetését.

14. A 28. § (14) bekezdésének c) pontja nem teszi lehetővé továbbra sem az **egyházi felsőoktatási intézmények gyakorló iskoláinak** a kiegészítő támogatás igénylését.

15. Jelentősége van a 28. § (21) bekezdésének az egyházakra nézve: *„A közfeladatot ellátó egyházi szervezet – az önkormányzati intézményekhez hasonlóan – a feladata ellátásához kapcsolódóan fejlesztési, ingatlan-felújítási és egyéb támogatásban részesülhet a szaktárcák költségvetéséből.”* Ennek gyakorlati érvényesítése továbbra sem lesz egyszerű feladat.

Fenntartói szférától függetlenül a következőképpen alakul az alapszabványok s a kiegészítő normatívák, valamint a kötött támogatások összege:

3. melléklet – alapszabványok és kiegészítő normatívák

Jogcím	2003.
19. Óvodai nevelés	182.000
20. Iskolai oktatás	
a) 1-4. évfolyam	187.000
b) 5-8. évfolyam	194.000
c) 9-13. évfolyam	240.000
d) Szakmai elméleti oktatás	190.000
e) Szakmai gyakorlati képzés	102.000
21. Különleges gondozás keretében nyújtott ellátás	
a) Gyógypedagógiai (konduktív) ellátás	430.000
b) Korai fejlesztés, gondozás	225.000
c) Fejlesztő felkészítés	302.000
22. Alapfokú művészetoktatás	

a) Zeneművészeti ág	100.000
b) Képző- és iparművészeti, táncművészeti, szín- és bábművészeti ág	66.000
23. Bentlakásos közoktatási intézményi ellátás	
a) Kollégiumi ellátás	330.000
b) Fogyatékos tanulók kollégiumi ellátása	670.000
24. Kiegészítő normatívák egyéb közoktatási feladatokhoz	
a) Általános iskolai napközi foglalkozás	20.000
b) Különleges helyzetben lévő tanulók támogatása	17.000
c) nem magyar nyelven folyó nevelés és oktatás, valamint a cigány kisebbségi oktatás	44.000
d) Óvodában, iskolában szervezett intézményi étkeztetés	
– a Gyvt. hatálya alá nem eső tanulók és gyermekek után	20.000
– a Gyvt. hatálya alá eső tanulók és gyermekek után	30.000
e) Óvodába, általános iskolába bejáró gyermekek, tanulók ellátása	22.500

8. melléklet – kötött támogatások

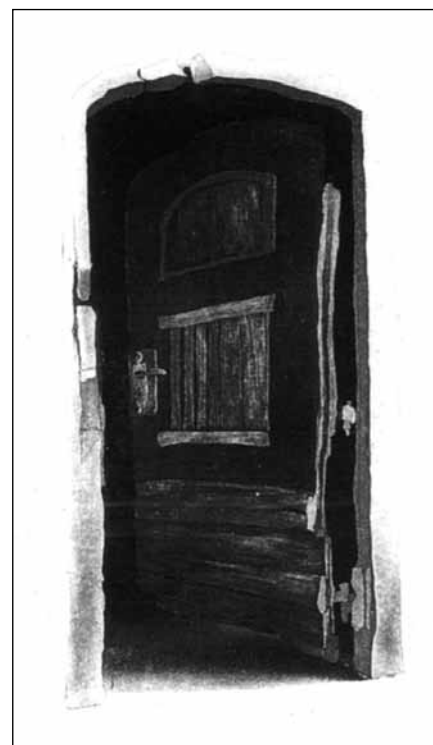
Jogcím	2003.
1. Pedagógus szakvizsga és továbbképzés	14.500
2. Pedagógusok szakkönyvvásárlása	14.000
3. Kieg. támogatás ingyenes étkeztetéshez (2003. IX.1. után)	32.000
4. Tanulók tankönyvvásárlása	
– a) általános támogatás	2.400
– b) ingyenes tankönyvellátás	5.600
5. Diáksporthal kapcsolatos feladatok támogatása	1.200
7. Szakmai fejlesztések előirányzata	4 Mrd Ft
8. Pedagógiai szakszolgálatok	635 eFt/ped.
9. Pedagógiai szakmai szolgáltatások normatívája	720

2002-höz képest megszűnt a fejlesztő és a felzárkóztató oktatás 32.000 Ft-os, s az Arany János Tehetséggondozó Programban résztvevők 225.000 Ft-os normatívája. A pedagógus szakvizsga és továbbképzés támogatási rendje nem változik, a diáksporthoz támogatásához hasonlóan. A pedagógusok szakkönyvvásárlásának a támogatását április 25-ig, a tanulók tankönyvvásárlásának a támogatását augusztus 25-ig juttatják el az intézményfenntartókhöz. A létszámot a 2002/03. tanév illetve a 2003/04. tanév tanévnitő statisztikája alapján határozzák meg. Az ingyenes tankönyvellátás támogatása az 1-4. évfolyamon igényelhető a nappali oktatásban résztvevő tanulók között tartósan beteg, vagy fogyaté-

kos, vagy három és többgyermekes családban élő, vagy egyedülálló szülő eltartásában élő és a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülő tanulók után.

A kiegészítő támogatást az **ingyenes intézményi étkeztetéshez** 2003. szeptember 25. után 4 egyenlő részletben folyósítják. A támogatás 2003. szeptember 1-jétől az **óvodai étkezésben résztvevő** és a Gyvt. 148. § (6) bekezdése szerint ingyenes étkezésben részesülők után jár.

Sajnálatosnak tartjuk, hogy még az utolsó pillanatokban is ködösített szándékairól az oktatási tárca vezetése, s az egyházakat érintő változtatások egyeztetésére nem kerülhetett sor (a szociális törvényhez hasonlóan).

Horváth Kinga - Kapu VII.

A közoktatásról szóló 1993/LXXIX. tv. módosítása – az egyházak közös véleménye

[elhangzott a Közoktatás-politikai Tanács 2003. január 14-i ülésén]

Papp Kornél

z oktatási kormányzat ismét elkövette azt a hibát, melyet a rendszerváltozás óta minden esetben. Úgy készült el a törvényjavaslat, hogy annak koncepcionális elemeiről előzőleg nem folyhatott érdemi vita mindazokkal, akik felelősséget éreznek a magyar közoktatásért – legfeljebb szűk körökben egyeztettek véleményüket. A koncepcionális vita elmaradása azt sugallja, hogy a törvényjavaslat szövegének előterjesztői nem nyitottak a saját elgondolásaikkal ellentétes vélemények előtt.

A nem önkormányzati intézményfenntartói oldal az alábbi általános véleményt és részletes javaslatot ajánlja megfontolásra az oktatási kormányzatnak:

1.) A nem önkormányzati intézményfenntartók veszélyben érzik a jogbiztonság elvét a finanszírozás területén:

a) A stabilitást és esélyegyenlőséget biztosító finanszírozási alapelveket – alkotmányos jogunkra tekintettel – kérjük biztosítani intézményeink számára. Indokolatlannak, s ezekkel az elvekkkel nem összeegyeztethetőnek tartjuk a törvény 94. § (3) bekezdés j) pontjának módosítását, amely a nem önkormányzati intézményfenntartókat megillető állami hozzájárulások és támogatások rendjét a törvényi szintről rendeleti szintre hozza, ezzel a koalíciós alkudozások áldozatává teszi.

b) A nem önkormányzati intézményfenntartók pedagógiai szakszolgálatait és pedagógiai szakmai szolgáltató szervezeteit kívánja ellehetetleníteni a Kt. 81. § (12) bekezdésének a módosítása. Az e területekre megkötött közoktatási megállapodások nem az alapszolgáltatások, hanem a többlétszolgáltatások támogatását célozták meg 1999-ben ill. 2000-ben. Az egyházi pedagógiai intézetek országos hatáskörű intézmények, tehát költségeik nem mérhetőek össze a hasonló megyei intézményekével. [Emiatt indokolt az egyetlen egyházi pedagógiai szakszolgálat külön támogatása is!] Tevékenységük a specialitásokra összpontosul, melyek színesítik s értékesebbé teszik a magyar közoktatást.

A nem önkormányzati közoktatási intézmények a pedagógiai szakmai szolgáltatások normatíváját a földrajzilag közel lévő pedagógiai intézetek szolgáltatásainak megvásárlására is felhasználhatják, s mi ezt helyesnek értékeljük. Azokat a szolgáltatásokat pedig, amelyeket csak egy speciális igényeket kielégítő szakmai szolgáltató tud nyújtani, a közoktatási megállapodás révén támogatott pedagógiai intézet ingyenesen biztosítja a közoktatási intézményeknek.

2.) A pedagógusok foglalkoztatásának nehézségei

A Kormány pedagógus-, szülő- és gyermekbarát politikát ígért. Ehelyett *a pedagógusok foglalkozta-*

tottságának csökkenését, a tanári képzettség alkalmatlanságát vetíti előre a törvényt módosítás. A Kormány a demokratizmus erősödését ígerte – s úgy véljük, hogy egy demokratikus ország demokratikus közoktatási rendszerében meg kell találni a központi és a decentralizált elemek helyes arányát. Értetlenül fogadjuk a magát liberálisnak valló oktatási kormányzat erős központosítási törekvéseit, melyet az egységes, személyi adatokat is tartalmazó pedagógus nyilvántartás mutat [közoktatás információs rendszere tartalmazza], ami a lassan elfelejtett évtizedek információs hálozatát idézi. Igaz ennek segítségével valóban biztosítani lehet a szintén a régi idők felidéző szakmai direktívák bevezetése.

A Kt. 1. számú melléklete, 1. részének 3. pontja olyan *életszerűtlen kötelező minimális létszámokat tartalmaz, melyek a helyi sajátosságokat figyelmen kívül hagyva ellehetetlenítik az eddig hatékony munkaerő-gazdálkodást felmutató intézményeket. A technikai dolgozók létszámánál, ha egy kis falusi, csupán alsó tagozatot működtető iskolában gondolkodunk, pl. 5-6 tanító mellett 4 technikai dolgozót kell alkalmazni. Olyan intézménycsoportosulások esetében, ahol nem hoztak létre többcélú intézményt, de a fenntartó közös, a technikai dolgozók létszáma jelenleg optimális. Intézményenként 3-4 technikai dolgozó felvétele lesz szükséges a törvény-*

módosítás után. Az ilyen központosító rendelkezések az oktató-nevelő munka rovására is mennek.

A sajtóban is nagy hangsúlyt kapott az elmúlt időszakban, hogy az *idegen nyelv oktatását teljesen ellehetetlenítik az első négy évfolyamon*, kizárva a szaktanítás lehetőségét. Az esélyegyenlőség zászlaját magasan tartó oktatáspolitikai megadja a lehetőséget, hogy *a szülő, mint nem kötelező oktatásért fizessen az iskolának, s kizárja ebben az életszakaszban a szegényebb réteget ebből a tudásból*.

3.) Kulturális hagyományok leépítése, a nemzet szellemi lehetőségeinek korlátozása

Az első olvasatra igen kedvező, sok szabadidőt, kevés tananyagot biztosító oktatási elképzelések *bosszabb távon kulturális hagyományainkat leépítik, nemzetünk szellemi téren elérhető lehetőségeit korlátozzák*.

A Köznevelési törvény módosítása a magyar oktatás javítandó területeit olyan megoldással igyekszik orvosolni, amely nem őrzi meg az oktatás többi területén meglévő előnyöket. *Néhány indokot elegendőnek ítélt azokhoz az alapvető változtatásokhoz, amelyek gyerekek, családok, pedagógusok életesélyeit ronthatja*. Az alapfokú nevelés hat évfolyamra kiterjesztett alapozó szakaszát nehéz csupán azzal indokolni, hogy az eddigi négy év kevés a szövegértés megalapozásához, s a tanulók jelentős része nem tudja befejezni általános iskolai tanulmányait.

Szükséges lenne előbb megvizsgálni a jelenlegi tananyagszerkezetet, a használt tankönyveket, az oktatás módszertanát, tehát a tartalmakat, s az alapkészségekben ta-

pasztalt hiányosságok okait elsősorban oda visszavezetni. *A tanulók személyiségfejlődésére legalább olyan károsan hatnak a feldolgozhatatlan tankönyvek és munkafüzetek, amelyek csak tanítói, szülői segítséggel értelmezhetőek*, mint a gyors, életkori és egyéni sajátosságokat figyelmen kívül hagyó olvasástanítási módszerek.

Nem az alapozó évek számának növelése fogja megoldani ezt a problémát. Nem is a NAT tervezett módosítása, különösen akkor, ha nem előzi meg a tankönyvek cseréje.

Az általános iskolát a tanulók kb. 4 %-a nem végzi el az OKI által kiadott „*Jelentés a magyar köznevelésről 2000*” című kiadvány szerint. Ez sem hagyható figyelmen kívül, de talán a többi 96 % *esélyei sem feltétlenül kell, hogy alárendelődjenek a kisebbségnek*. Valaha ez a nyolc osztályos rendszer jól működött, s akkor sem tanítók tanították az 5-6. osztályos gyerekeket. A tananyag szerkezete változott meg, az elvont fogalmi gondolkodást igénylő ismeretek egyre alacsonyabb évfolyamokon jelentek meg, eltérve az életkori feltételektől. A gondolkodás, a szövegértés csak úgy fejleszthető, ha adott életkorhoz és egyéni képességekhez igazítjuk őket. Ezek közül a problémák közül egyiket sem oldja meg a tervezett módosítás.

A saját tanító megtartása 5-6. osztályban a jól haladó gyerekek számára egyáltalán nem indokolt személyiségfejlődésükhöz, tehetségük kibontakoztatásához a szakos tanítás mindenképpen szükséges. Az indokként megfogalmazott nevelési folyamatosság fenntartható az iskola egységes pedagógiai elveit megtartó tanárokkal, az egymás tanulóira is figyelő nevelői magatartás elvárásával.

Sajnálatos tény az is, hogy a pedagógusok köréből a tanítókat sújtotta leginkább az elmúlt évtizedekben a kontraszelekció. Vanak kiváló tanítóink, a legnagyobb tisztelettel szólhatunk odaadó munkájukról. Azt azonban nem hallgathatjuk el, hogy a kontraszelekció az oka a képességfejlesztés elmaradásának. Éppen az ellentétes hatást válthatja ki a Köznevelési törvény tervezett módosítása a tanítói kompetenciák tágításával. Céljaink az oktatási kormányzattal közösen: a készségfejlesztés hatékonyságának a növelése a célunk, ehhez azonban más utat ajánlunk. Nem szükséges a magyar oktatási rendszert négyévenként irányváltoztatásra kényszeríteni! Az oktatási kormányzat céljai azonban nem nevezhetőek egyértelműnek: a készségfejlesztés jelszavának mögé bújva iskolaszervezet változtatásra készülnek, s ismét a 6+4+2 rendszert erőltetik a magyar iskolákra.

Az egészséges személyiség fejlődését nem lehet időben kitölti elvárásokkal, kimeneti vizsgálatokkal biztosítani. Ha az iskola kezdő szakaszában sorozatos kudarcok érik a gyerekeket, ha a kompetencia élményük folyamatosan csorbul, mert a tankönyvek túlmutatnak életkorukon, ha elmarad a korai élmények közül az önálló felfedezés, a megértés, és marad a állandó begyakorlás, mint a másnapi siker biztosító, akkor a tananyagcsökkentés csak reklámfogás, valóságos tartalom nélkül. *A hat évfolyamos alapozás a színvonal csökkentését jelenti bosszabb távon, valamint jelenlegi oktatási rendszerünk kritika nélküli alárendelését az európai elvárásoknak, és a költségvetési megfontolásoknak*.

4.) A pedagógusképzés új keletű reformja, avagy a szaktudásból kizárt pedagógus?

Az ötödik osztályban tanító alsós pedagógus 50%-át taníthatja a tantárgyaknak, de a jelenlegi képzettségek 1-2 tantárgynál többre nem képesítik. Ez nem biztosítja ezt az óraszámot. Mit cselekszik az adott tanító a fennmaradó óraszámában? Áttanít, ha van párhuzamos osztály. Akkor hol az indokként megfogalmazott folytonosság?

Mi történik a szaktanításból kizárt pedagógusokkal? Számolnak-e a törvény human erőforrásra irányuló döntéseinek következményeivel, a munkanélküli pedagógusok növekvő számával? Mit tegyen egy természet-tudomány területén diplomát szerzett ma 5-8 osztályig tanító tanár, hogy elegendő óraszámában foglalkoztassák? Végezze el a tanítóképző főiskolát, hogy megfelelő végzettsége legyen?

A nem önkormányzati intézményfenntartók kéri a törvény módosítás tervezetének újbóli átgondolását, s a magyar társadalom túlnyomó többsége véleményének komolyan vételét. A NAT- és kerettanterv viták a magyar társadalom számára lezárultak. **Pedagógusaink már „csupán” oktatni és nevelni szeretnének.**

Egyetértünk a következő szabályozásokkal:

- a szakképzés-szakiskola témaköre [25. és 27. §],
- a nyelvtanulást, a nyelvvizsga megszerzését segíti a 28-29. § kiegészítése,
- a házirend tartalmát szabályozó 40. § (7) bekezdés,
- az intézményvezető és a fenntartó összeférhetlensége [55. § (3) bekezdés],
- a gyermekek védelmének érvényesítése [66., 68., 75. §]
- a fenntartó jogainak pontosítása [102-103. §]

- az EU csatlakozás jóvoltából szükséges kiegészítések [108-110. §].

Részletes szövegszerű javaslatok (Végső szövegét az egyházak oktatási vezetői január 20-án véglegesítették. Az új javaslatot aláhúzással jelöltük, a törlendő részt pedig áthúzással.)

I. Alapvető fontosságú módosító javaslataink

45. § (2) bekezdés utolsó mondata a következőkkel egészül ki

„A központi tanügyirányítással és országos szakmai szolgáltató szervezettel rendelkező nem önkormányzati intézményfenntartók – a Nemzeti Alaptanterv figyelembevételével – jogosultak saját kerettantervet kiadni intézményeik számára.”

Indoklás: A tantervi szabályozásra irányuló kérés a Kt. 129-131.§-át módosító rendelkezések alapján is megfogalmazható.

Tekintettel arra, hogy a magyarországi történelmi egyházak – mint intézményfenntartók – az oktatásban nem évtizedes, hanem évszázados hagyományokkal és gyakorlattal rendelkeznek, így saját intézményeik tekintetében önálló tantervi, működtetési szabályozási joggal rendelkezhetnek, hisz biztosítani tudják az érintett körben a szakmai színvonalat.

81. § (1) bekezdés c) pont új mondatral kiegészítése

„nem kell alkalmazni... az alapfokú nevelés-oktatás szakaszaira vonatkozó 8.§ (3) bekezdésnek a d) pontot követő utolsó mondatát.”

Indoklás: Az egyházi közoktatási intézmények pedagógusainak nemcsak szakmailag, hanem hitéletileg is meg kell felelni a követelményeknek. Ebből kifolyólag nem kívánják és nem is tudják olyan gyorsan váltogatni a pedagógusokat. Ráadásul az egyházi felsőoktatási intézményekben a pedagógusképzést sem lehet egyik pillanatról a másikra megváltoztatni. Az

egyházi intézményben feleslegessé váló pedagógusok egész vagy rész-munkaidőben kénytelenek önkormányzati iskola alkalmazását keresni. Magyarországon a demokrácia még nem áll olyan fokon, hogy ez zökkenőmentesen történjen.

81. § (12) bekezdésben az eredeti szöveg meghagyása a módosító javaslat nélkül

Indoklás: Az egyházi pedagógiai szakmai szolgáltató szervezetek országos hatáskörűek. A Kt. 95. § (1) bekezdés l) pontjával: „Az oktatási miniszter feladata... l) az országos pedagógiai szakmai szolgáltatás rendszerének kiépítése, működtetése”. Az eredeti szöveg meghagyása mellett lesz összhang a 95. § (1) l) pont és a 81. § (12) bekezdés között. A nem önkormányzati intézményfenntartók pedagógiai szakszolgálatait és pedagógiai szakmai szolgáltató szervezeteit ellehetetleníti a Kt. 81. § (12) bekezdésének a módosítása.

94. § (3) bekezdés j) pont

„a nem önkormányzati intézményfenntartókat megillető törvényben meghatározott állami hozzájárulások és támogatások igénybevételeinek igénylésének és elszámolásának rendjét, szabályait;”

Indoklás: Az „igénybevételek” kifejezés, mint a támogatás jogcíme előzőleg törvényileg lekötött fogalom (vö.: 1997. évi CXXIV. törv. 5-6. §). A 20/1997. évi Kormányrendelet 13-17. §-a az „igénybevételek” kifejezés helyett az „igénylés” kifejezést tartalmazza címében.

II. Az egyházi oktatást érintő további módosító javaslataink

4.§ (8) bekezdés

„A gyermek, tanuló hátrányos megkülönböztetésének minősül minden olyan – közvetlen vagy közvetett – különbségtétel, kizárás, korlátozás vagy kedvezés, amelyek célja vagy következménye a közoktatás terén az egyenlő bánásmód megszüntetése.”

tése vagy akadályozása, kivéve az egyházi fenntartású intézmények világnézetileg elkötelezett oktatás lehetőségét biztosító intézkedéseit.

Indoklás: A törvény későbbi szakaszaiban a vallásgyakorlással kapcsolatban az egyházi iskolák számára a felvételi eljárás során érvényesíthető jogokat állapít meg. E jogok alapján a saját felekezeti illetve az intézményhez kötődő más vallású tanulókat kedvezményekben részesíthetik. E jogot a 4 § (8) bekezdésében elvi szinten is rögzíteni kell.

4. § (11) bekezdés

„Nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek...

e) a tehetséggondozás,

f) a differenciált oktatás, illetőleg bánásmód,

g) a fegyelmi eljárások e törvényben foglalt alkalmazása,

h) világnézetileg elkötelezett egyházi oktatás.”

Indoklás: A felsorolásnak törekednie kell a teljesség igényére, így szükségesnek tartjuk ezeket a kiegészítéseket.

8/B § (7) bekezdés

„A kerettanterveket az oktatási miniszter adja ki az Országos Köznevelési Tanács egyetértésének és a Köznevelés-politikai Tanács véleményének, továbbá nemzeti, etnikai kisebbségi oktatást érintő kérdésekben az Országos Kisebbségi Bizottság, valamint a világnézetileg elkötelezett oktatást érintő kérdésekben a közoktatási tevékenységet folytató egyházak egyetértésének kikérése után.

Indoklás: A Kt. a nem önkormányzati oktatást folytató egyházi fenntartású közoktatási intézmények esetében jogot ad az egyházak-

nak, hogy a tananyagot és a követelményeket illetően is a vallásgyakorlással összefüggő kötelezettségeket fogalmazzon meg. Ennek a jognak az érvényesítése szenved csorbát az egyházaknak juttatandó egyetértési jog deklarálása nélkül.

9. § (2) bekezdés

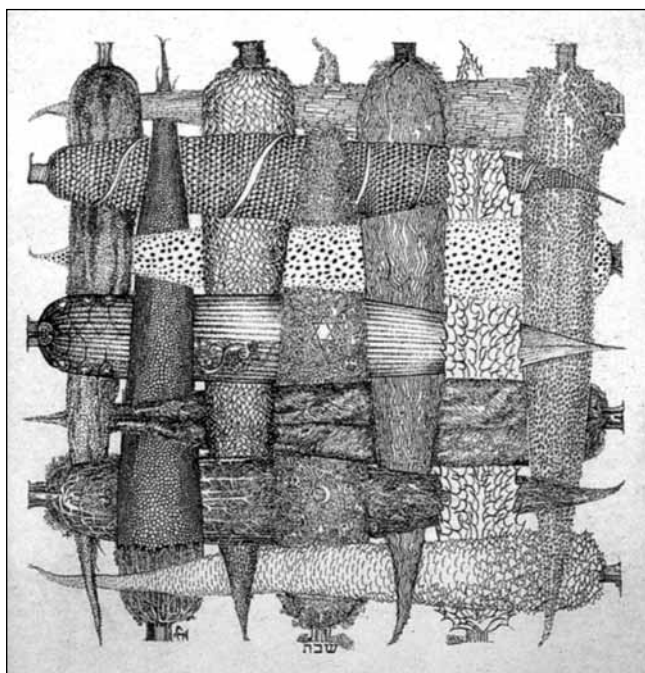
„... Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának a Kormány részére történő benyújtása előtt be kell szerezni az Országos Köznevelési Tanács véleményét, a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást érintő kérdésekben az Országos Kisebbségi Bizottság, illetve a világnézetileg elkötelezett nevelést és oktatást érintő kérdésekben a közoktatási intézményeket fenntartó egyházak egyetértését.”

Indoklás: Lsd. a 8/B § (7) bekezdéséhez megfogalmazott indoklást.

10. § (3) bekezdés b) pont

„A gyermeknek, tanulónak joga, hogy...

b) nemzeti, illetőleg etnikai vagy vallási hovatartozásának megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön;”

Molnár István - A teremtes VII. napja

Indoklás: A nem önkormányzati fenntartású intézmények esetében a későbbiekben a Kt. a jogot biztosítja. Az említett részlet betoldása nélkül a Kt. ellentmondást tartalmaz.

15. § (5) bekezdés

„A közoktatási intézményben végzett munka jellegén, illetve természetén nem változtat az a körülmény, hogy a közoktatási intézménynek ki a fenntartója, kivéve az egyházi fenntartású intézmények világnézeti neveléssel összefüggő oktató-nevelő tevékenységét.

Indoklás: A jogszabály eredeti szövege a későbbiekben biztosított jogokkal ellentmondást hordoz a betoldás nélkül.

81. § (1) bekezdés c) pontból szövegrész törlése

„maximális létszámra vonatkozó rendelkezések kivételével”,

Indoklás: Az egyházi intézményhálózat nem olyan kiterjedt, hogy ez a létszámkorlátozás ne sértené a szülők alkotmányban biztosított szabad intézményválasztás jogát.

III. Egyéb javaslataink

14. § (2) bekezdés új f) g) pont

„A szülő kötelessége különösen, hogy...

f) tiszteletben tartsa az intézmény pedagógusainak és más dolgozóinak emberi méltóságát, szakmai önrészét;

g) tartsa be a házirendben megfogalmazott, az intézménnyel való kapcsolattartásról szóló szabályokat.

Indoklás: A 19. § (1) bekezdésben felsorolt, a pedagógusokat megillető jogok a fenti betoldással nyernek megerősítést a szülőknél.

35. § (2) bekezdés

„A fejlesztő felkészítés feladata, hogy azoknak a gyermekeknek, akik tankötelezettségüket sajátos nevelési igényük fogyatékosságuk miatt nem tudják teljesíteni, biztosítsa a fejlődésükhöz szükséges felkészítést, a szülő bevonásával, a szülő részére tanácsadás nyújtásával.”

Indoklás: A törvénymódosítás szöveges javaslata a fejlesztő felkészítés feladataul kizárólag a szülő részére történő tanácsadást fogalmazza meg, a gyógy-pedagógiai tevékenység a gyermekre irányul. Nem a szülőre (a tanácsadás révén), ahogy az alapszöveg érthető.

36. § (2) bekezdés e)–f) pont

„Pedagógiai szakmai szolgáltatás e) a pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése;

f) a tanulmányi és tehetséggondozó versenyek szervezése, összehangolása;”

Indoklás: A módosítás két olyan tevékenységet vesz ki a pedagógiai szakmai szolgáltatások köréből, melyek kifejezetten a pedagógiai szakmai szolgáltatás funkciói. Semmi sem indokolja az eddig jól bevált gyakorlat megváltoztatását.

53. § (8) bekezdés

„A hazautazás a tanítási évben – az évközi szünetek kivételével – nem lehet kötelező.”

Indoklás: A kollégiumok többségében megoldhatatlan az ott maradó diákok felügyelete az évközi szünetekben (karácsonyi, húsvéti), az intézmény számára lehetővé kell tenni, hogy kötelezővé tehesse a hazautazást.

59. § (5). bekezdés, a bekezdés utolsó mondatának elhagyása mellett

„... képviselője tanácskozási joggal részt vehet meghívható a nevelőtestület értekezleteinre. Az iskolai szülői szervezet (közösség) – e törvényben meghatározottak szerint – egyetértési jogot gyakorol a pedagógiai program elkészítésekor.”

Indoklás: Ha a szülő tanácskozási joggal részt vehet a nevelőtestület értekezletein, akkor ez úgy is érthető, hogy minden olyan esetben, amikor ő akar. Helyesebb lenne a „~~részt vehet~~” helyett „meghívható”-t írni, tehát meghívható az olyan értekezletekre, ahol szülőket is érintő kérdéseket tárgyal a tantestület. Helytelennek tartjuk azt is, hogy véleményezési jog helyett egyetértési jogot kapna a szülői szervezet a pedagógiai program elkészítésekor. Természetesen figyelembe kell venni a véleményüket, de az egyetértési jog vétőjogot is jelenthet, ez pedig szakmai kérdésekben nem célszerű. Ugyanez érvényes a **61 § (3) bekezdésében** a minőségfejlesztési program elfogadásakor.

70. § (3) bekezdés módosító szövegéből törölni kívánjuk a következő szövegrészt:

„Az iskola pedagógiai programja meghatározhatja azokat a tanulmányokat, tantárgyakat, amelyekből a tanuló teljesítményét, előmenetelét nem kell értékelni illetve minősíteni, továbbá eltekinthet a magatartás és szorgalom értékeléséről és minősítéséről.”

Indoklás: Az értékelés (azaz minősítés) – amely nem egyenlő az osztályozással – a tanítási-tanulási folyamat rendszerében kiemelkedő jelentőséggel bíró didaktikai funkció, amelynek elhagyása súlyos szakmai hiba. Értékelés nélkül nem lehet a továbbhaladást tervezni.

71. § (1) bekezdés ÉVISMÉTLÉS: „a szülő saját indítékkal, vagy a nevelőtestület javaslatára kéri”

Magyarázat: A módosítási javaslat a szülőnek meghagyta azt a jogát, hogy gyermekének évisméltést kérjen. Fontosnak tartjuk, hogy ebben a döntésében legyen előkészítő szerepe a nevelőtestületnek is.

Indoklás: Az évfolyamisméltés merev elutasítása az 1-4. évfolyamon pedagógiailag nem indokolt. Segíti a különböző fejlettségű gyermekek

szintre hozását és kívánt fejlesztését, ha a nevelőtestület és a szülő közösen vállal felelősséget a tanuló továbbhaladásáért.

76. § (12) bekezdés

„Ha a tanuló kiskorú, döntéséhez be kell szerezni a gyámhatóság véleményét, továbbá a gyámhatóság, az igazgató kezdeményezésére gondoskodik a tanuló napközbeni felügyeletének ellátásáról.”

Indoklás: A jogszabály változtatása ellentmondásos: egyfelől jogosan lehetővé teszi, hogy az igazgató magántanulói státusba helyezhesse az élet elleni bűncselekmény miatt büntetőeljárársban érintett tanulót, ugyanakkor kötelezi az intézményt az ilyen tanuló napközbeni felügyeletének ellátására. Erre a feltételek nem adóttak, ez veszélyezteti a pedagógusokat és a tanulókat egyaránt. A betoldás alapján a napközbeni felügyeletről való gondoskodás az erre felkészültebb gyámhatóság feladatává válik.

81. § (15) bekezdés

„iskolát vagy kollégiumot biztosítani, és ezért vagy a szülő gyermekét nem állami, nem helyi önkormányzati nevelési-oktatási intézménybe íratta be.”

Indoklás: Az alkotmányban biztosított szabad iskolaválasztás csak ezzel a módosítással valósul meg. (a megelőző variánsnál „kényszerpálya” sejthető)

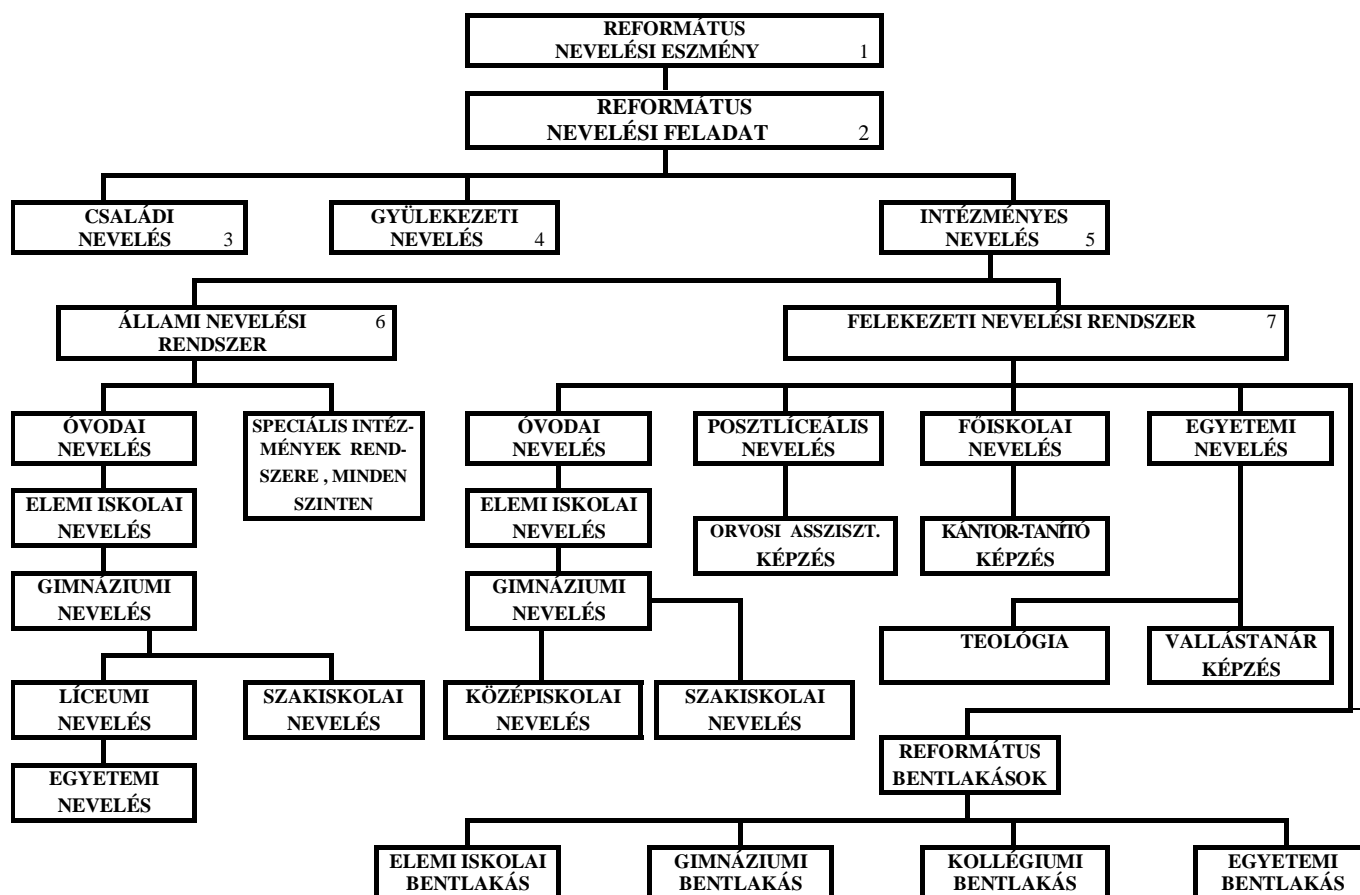
2. számú melléklet (a törvény 40. §-ához)

„2. A nevelési-oktatási intézmények a gyermekek, tanulók személyes adatait és az 1. pontban említett tényeket csak pedagógiai célból... a célnak megfelelő mértékben, célhoz kötötten kezelhetik, adhatják át.

Indoklás: Országosan is vitatott volt, hogy a megfelelő célból a tanulót érintő tények átadhatóak-e. Az első kiegészítés ezt tisztázza. Szintén vitatott volt, hogy mit értünk „kezelésen”. A második kiegészítés ezért fogalmazza meg külön az adatátadás lehetőségét is.

A romániai református egyház nevelési célterületei

Pályázat

Református Tehetségondozó Alapítvány Kuratóriuma pályázatot hirdet a 2002/03. tanévre a hazai református általános iskolák felső tagozatos tanulói, valamint hazai és határon túli református középiskolák diákjai számára. A pályázatokat az adott közoktatási intézmény igazgatójának kell benyújtani, aki az intézmény Nevelőtestületének határozata alapján felterjeszti az iskola javaslatát a Kuratóriumnak.

- Az *általános iskolák* 300 fős tanulólétszámig 1-1, 300 fő feletti létszám esetén 2-2 rászoruló, tehetséges, református diák pályázatát terjesztik fel.

- A *középiskolák* a hit- és erkölcsan, a humán tudományok, valamint a természettudományok területéről 1-1 (összesen három) rászoruló, tehetséges, református tanuló pályázatát terjeszthetik a Kuratórium elé.

A pályázatnak megítélhető módon be kell mutatnia mind a diák tanulmányi előmenetelét, mind szociális rászorultságát. A pályázatok beérkezési határideje 2003. február 28. A Kuratórium ezt követően dönt a támogatások odaítéléséről. A pályázati díj összege 15-20 ezer Ft/fő.

Budapest, 2003. január 2.

Dr. Tőkéczki László sk.
a Kuratórium elnöke

Pályázat angoltanároknak

The George Endres Memorial Trust invites applications from qualified teachers of English from Hungary and the neighbouring countries to participate in one of two postgraduate refresher courses for English teachers at Teignmouth and Hastings in England. The courses aim to improve the participants' language and teaching skills and provide opportunities to collect source material for teaching.

Conditions:

- the applicant should be under 40
- he/she should have a university degree and at least three years continuous experience of teaching English in a recognised secondary school
- a letter of recommendation from the principal of the school
- a photocopy of the degree and a statement of the grades attained during the final year
- a hand-written essay (not longer than 500 words) on the subject:

Is it true: The globalization threatens the survival of national communities?

The applicant should also give information about previous visits to English-speaking countries. Applications will be accepted up to April 15. The Teignmouth course will take place in August and will last approx. four weeks; the Hastings course will last two weeks starting in July. All expenses will be paid by the Trust. (Webside address: www.endresfoundation.org)

The Trust will not enter into correspondence with applicants or others, but short-listed applicants may be invited to Budapest for an interview early in June.

Please send your application to: The Secretary, The Endres Memorial Trust, 28 Woodside Grove, Finchley, London N12 8QU.

Takáts Márton - Budapest, Hommage à Pirenesi (Margit híd)

Dr. Dizseri Tamás (1949-2003)

Dr. Dizseri Tamás (1949-2003), a Magyarországi Református Egyház *Bethesda Gyermekkórházának* főigazgatója 2003. január 20-án hunyt el váratlan betegség következtében. Szolnokon született 1949. november 5-én. [Édesapja Dizseri Sándor, kinek személyéhez kötődik a Református Pedagógiai Intézet 1994. évi alapítása.] Orvosi tanulmányait a Pécsi Orvostudományi Egyetemen végezte. 1975-ben kezdte el orvosi pályafutását a Pécsi Gyermekklinikán. Meghatározó élménye volt a pályakezdet első néhány éve, mert a szakmán túl az emberséget, a tisztességet és a betegek iránti szeretetet tanulta meg abban a közösségben. További pályáját is meghatározta az a felismerés, hogy a gyermekek gyógyítása nem csak a betegség kezeléséből áll. *„A gyermek fogantatásától az emberlét méltóságának hordozója, felnőtte válásáig fokozott védelmet igényel, amelyet az első életévekben a család, később az óvoda, az iskola és más világi, egyházi közösségek nyújthatnak neki”* – állította.

Dizseri Tamás e felismerések nyomán a nyolcvanas évek elejétől bekapcsolódott a *Pest Megyei Családpedagógiai Műhely* munkájába, később jelentős szerepe volt a megyei családsegítő szolgálatok kiépítésében. Érden súlyosan sérült gyerekeknek fejlesztő napközi otthont hozott létre, majd 1988-tól Pest megye anya- és családvédelmi főorvosa volt. Négy év múlva megbízást kapott az egyháztól az egykori *Bethesda Kórház* átvételének irányítására. Később a kórház igazgatójaként arra törekedett, hogy az általa vezetett intézményben az épületek és a műszerpark felújításától kezdve a munkatársi közösség megerősítéséig a gyógyító-ápoló munka annak a gondolatnak a jegyében folyjék, hogy a testi szükségletek kielégítésén túl a gyermekek szociális, pszichés és spirituális szükséghelyzeteikben is támogatást kapjanak, hiszen *„Több az élet, mint az eledel”*.

2002-ben Széchenyi-díjat vehetett át a gyermekgyógyászat területén végzett kiemelkedő munkájáért, a beteg gyermekek iránt tanúsított áldozatkész gyógyító tevékenységéért, a családokat segítő, a lelki egészséget is szem előtt tartó munkásságáért. Az Érd-Parkvárosi Református Egyházközség presbitereként végezte egyházi szolgálatát. 1998-ban sok egyházközség jelölte a Dunamelléki Egyházkerület főgondnoki tiszteré. Az egyházkerület vezetése főgondnokká választását törvénytelenül megakadályozta. Ezt követően az egyházkerület eddigi történetének legsötétebb éveit követték. 2002-ben jelölését az egyházalkotmány módosítása hiúsította meg. Kitartása, alázatos hivatás- és szolgálatludata hiányozni fog egyházunk megújulásakor. Temetése 2003. február 8-án 13 órakor lesz, Érden.

Szana Miklósról (1947-2003)**Szolgalat.**

Az ember ott szolgál, ahová Isten szolgálatba állítja.

A napokban elhunyt kollégánkról, **Szana Miklósról (1947-2003)**, az Oktatási Minisztérium főtisztviselőjéről ez jut eszünkbe. Végezte munkáját. Mint mindent, példásan, a feladat és a szolgálat maximális figyelembe vételével végezte a közoktatással kapcsolatos teendőit, ezen belül kiemelten foglalkozott az egyházi iskolákkal – tudatában annak, hogy az éppen újjászületett egyházi oktatásnak óriási szüksége van a magafajta szolgáló segítőkre, hiszen bizonytalan lábakon, göröngyös úton próbál újra elindulni. *„Az embernek napjai olyanok, mint a fű, úgy virágzik, mint a mezőnek virága, Hogyha általmegy rajta a szél, nincsen többé...”* – szól 103. zsoltárunk. Annyit tehetünk hozzá: az nincs többé, akit elfelejtene. Isten kegyelméből a szolgálat jutalma az örök élet. Mi is fogunk emlékezni Miklósról, aki igaz ember volt. – Kocsis Éva –

*Fájdalom a szívemben,
fájdalom a lelkemben,
a halál szele elbalkít,
mert ismét pernyévé tett a tűz
barátaim közül valakit*

A Zsinati Iskolaügyi Osztály vezetője csak egy beszélgetés történetét teszi hozzá a munkatárs emlékező soraihoz. 2003. január 17-én Szana Miklós a program szerint előadást tartott volna intézményvezetői értekezletünkön. Miklós január 14-én délelőtt a Szent Rókus Kórházból felhívott telefonon. Emlékeztetett arra, hogy éppen egy esztendővel ezelőtt járt nálunk előadást tartani, s megemlékeztünk arról, hogy felépült betegségéből. Az akkor jólesett neki. Kérte, hogy most is emlékezzünk meg róla. Megtettük. Kértem a résztvevőket, hogy imádkozzunk érte. Egy héttel a beszélgetésünk után Miklós elment. Temetésére 2003. január 28-án került sor az Ipoly menti Vámosmikolán, a katolikus egyház szertartása szerint. Tudom, hogy vár bennünket – OTT FENN.

– Papp Kornél –

E számunk szerzői:

Kovács Gergely	tanár, Debreceni Református Kollégium
Kovács Lajos	igazgató, Kolozsvári Református Pedagógiai Intézet
Papp Kornél	osztályvezető, Zsinati Iroda
Papp Vilmos	lelkipásztor, Budapest-Kőbányai Református Egyházközség
Dr. Rókusfalvy Pál	egyetemi tanár, Budapest

Kabai Lóránt - "... már alszom is talán ..."

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai
Intézet (RPI)

Felelős kiadó: *Papp Kornél és*

Pavletitsné Egressy Mária

Felelős szerkesztők:

Kulin Ágnes és Nagy Villő

Szerkesztőségi titkár:

Junek Tímea

1146 Budapest, Abonyi u. 21.
Postacím:

1440 Budapest 70., Pf: 5.

Tel./Fax: 06-1-351-9842

E-mail: refpedi@hu.inter.net

suli5142@bp.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:

smArt DesignStudio

www.sm-art.hu

Tel.: 06-87-571013

E-mail: info@sm-art.hu

Nyomdai munkák: Alfaprint

ISSN: 1585-7565

Megrendelni a 2003. év számait
a kiadó címén lehet.

Megjelenik évente kilenc
alkalommal Stichting Hulp Oost-
Europa és az Oktatási

Minisztérium támogatásával.
Észrevételeiket szeretettel várjuk!

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklapot
_____ példányban (a 9 szám előfizetési díja 900 Ft).

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

cégszerű aláírás

